

”JAG KÄNNER MIG SJÄLV BÄST”

- En undersökning om vad hemlösa människor med drog- och alkoholproblem själva anser att de behöver för hjälp

Av: Elisabeth Mårtensson
Marianne Vagnemark

Socialhögskolan i Lund
SOPA63:C
VT-10

Handledare: Arne Kristiansen

Abstract

Author: Elisabeth Mårtensson & Marianne Vagnemark

Title: "I know myself best" – A study of what people with drug- and alcohol problems believe that they need help with [translated title]

Supervisor: Arne Kristiansen

Assessor: Gunilla Lindén

The purpose of this study was to examine what people with drug- and alcohol problems believe that they need for kind of help if a change would become possible in their lives. Another reason why we did this study was because we wanted to examine what people with drug- and alcohol problems think about the Social service. Many addicts find themselves so deep into an addiction, that it can be hard for them to find motivation. Do users and social workers have the same perception of the necessary elements for a person to be able to change his or her life? We have for our study interviewed 26 homeless people with drug- and alcohol problems and seven social workers. The reason why we choose to interview that many homeless people was because we wanted to bring forward their perspective. According to social psychology, humans develop their emotions, thoughts, actions and attitudes within a social context and in interaction with other people. If a change would become possible, the addict must acquire new social identities, experience new things and meet new people without drug problems. Housing First is a new kind of perspective on how to get away from homelessness and drug problems. The basic idea is that homeless people have the same need for housing and social support as everybody else. The goal is that the homeless immediately should move into a property and after that, receives individually tailored help. A conclusion we can draw is that many of the addicts we interviewed believes that a home they can call their own, is an important factor in order to change their lives. Housing First may then be a solution to that problem.

In this study, we have used materials that dealing with subjects like homelessness, drug abuse, Housing First and Social Psychology.

Keywords

- Housing First
- Users perspective
- Homelessness
- Addiction
- Social worker

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. FÖRORD	1
2. INLEDNING OCH BAKGRUND	2
2.1. PROBLEMFÖRMULERING	2
2.2. BRUKARPERSPEKTIV OCH MISSBRUKSVÅRD	3
2.3. SYFTE	4
3. METOD	4
3.1. VAL AV METOD	4
3.2. AVGRÄNSNINGAR	5
3.2.1. <i>Definitioner</i>	5
3.3. URVAL	6
3.4. GENOMFÖRANDE AV INTERVJUER	6
3.5. BEARBETNING OCH ANALYS	7
3.6. TILLFÖRLITLIGHET OCH RELEVANS	7
3.7. LITTERATURSÖKNING	8
3.8. ETISKA ÖVERVÄGANDEN	8
4. TIDIGARE FORSKNING	9
4.1. OM ATT BÖRJA MISSBRUK	9
4.2. OM ATT SLUTA MISSBRUKA	10
5. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	12
5.1. SOCIALPSYKOLOGI	12
5.2. AVVIKANDE BETEENDE	13
5.3. TRAPPSTEGSMODELLEN OCH HOUSING FIRST	14
6. PRESENTATION AV EMPIRI	17
6.1. FAKTORER SOM BRUKARNA SJÄLVA ANSER ÄR ANLEDNINGEN TILL ATT DE BÖRJADE MISSBRUKA	18
6.1.1. <i>Personer med narkotikaproblem</i>	18
6.1.2. <i>Personer med alkoholproblem</i>	19
6.1.3. <i>Personer med blandmissbruk</i>	19
6.2. FAKTORER SOM BRUKARNA SJÄLVA ANSER ÄR NÖDVÄNDIGA FÖR ATT DE SKULLA KUNNA FÖRÄNDRA SINA LIV	20

6.2.1. <i>Personer med narkotikaproblem</i>	20
6.2.2. <i>Personer med alkoholproblem</i>	21
6.2.3. <i>Personer med blandmissbruk</i>	21
6.2.4. <i>Gemensamma nämnare</i>	21
6.3. BOENDESITUATION	22
6.3.1. <i>Personer med narkotikaproblem</i>	22
6.3.2. <i>Personer med alkoholproblem</i>	22
6.3.3. <i>Personer med blandmissbruk</i>	23
6.4. KONTAKTEN MED MYNDIGHETER – PERSONER MED NARKOTIKAPROBLEM	23
6.4.1. <i>Socialtjänsten</i>	23
6.4.2. <i>Bemötande och hjälp från socialtjänsten</i>	23
6.4.3. <i>Bemötande och hjälp från andra myndigheter</i>	25
6.5. KONTAKTEN MED MYNDIGHETER – PERSONER MED ALKOHOLPROBLEM	25
6.5.1. <i>Socialtjänsten</i>	25
6.5.2. <i>Bemötande och hjälp från socialtjänsten</i>	26
6.5.3. <i>Bemötande och hjälp från andra myndigheter</i>	26
6.6. KONTAKTEN MED MYNDIGHETER – PERSONER MED BLANDMISSBRUK	27
6.6.1. <i>Socialtjänsten</i>	27
6.6.2. <i>Bemötande och hjälp från socialtjänsten</i>	27
6.6.3. <i>Bemötande och hjälp från andra myndigheter</i>	28
6.7. ÖVRIG INFORMATION RESPONDENTERNA VALT ATT FÖRA FRAM I INTERVJUERNA	28
6.7.1. <i>Personer med narkotikaproblem</i>	28
6.7.2. <i>Personer med alkoholproblem</i>	29
6.7.3. <i>Personer med blandmissbruk</i>	29
6.8. SOCIALSEKRETERARNA	30
6.8.1. <i>De viktigaste faktorerna för att en missbrukare ska kunna förändra sitt liv</i>	30
6.8.2. <i>Hur socialsekreterarna ser på hjälpen som socialtjänsten erbjuder till personer med drog- och alkoholproblem</i>	31
6.8.3. <i>Vad socialsekreterarna skulle vilja satsa mer resurser på för att hjälpa klienterna</i>	32

7. ANALYS	34
7.1. ANLEDNINGAR TILL ATT EN INDIVID BÖRJAR MISSBRUKA	34
7.2. ATT SLUTA MISSBRUKA	34
7.3. VAD DE BEHÖVER FÖR ATT FÖRÄNDRA SINA LIV	35
7.3.1. <i>Bostad och sysselsättning</i>	35
7.4. BEMÖTANDE OCH HJÄLP FRÅN SOCIALTJÄNSTEN	39
7.4.1. <i>Brukarnas utsagor om bemötandet och hjälpen</i>	39
7.4.2. <i>Brukarinflytande</i>	40
8. SLUTDISKUSSION	41
9. REFERENSER	43
9.1. LITTERATUR	43
9.2. INTERNETKÄLLOR	45
9.3. ARTIKLAR	46
BILAGA 1	47
BILAGA 2	48

1. Förord

Under genomförandet av vår undersökning, har vi fått möjlighet att träffa många intressanta människor.

Ett speciellt tack riktas till de hemlösa som ställt upp och berättat om sina liv samt sina nuvarande livssituationer. Vi vill även rikta ett stort tack till personalen på härbärgets för hemlösa, då de hjälpt oss att komma i kontakt med de hemlösa samt tagit emot oss med öppna armar.

Vi är också tacksamma mot socialsekreterarna, för att de tog sig tid till att ställa upp på intervjuer, då vi vet att de har fullt upp med sitt arbete.

Tack till Arne Kristiansen, för att Du stöttat och handlett oss i denna uppsats.

2. Inledning och bakgrund

2.1. Problemformulering

I dagens samhälle är drogmissbruk och hemlöshet ett ökande problem. Ett drogmissbruk ökar ofta i samband med hemlöshet (Rosengren, 2003:69). Hemlösa missbrukare är utsatta och marginaliserade människor. En fråga som diskuteras mycket, är hur denna grupp ska kunna hjälpas. Vad finns det egentligen för hjälp att erbjuda dessa människor? Hur ser brukarna själva på sin situation och hjälpen de har möjlighet att få? Vad anser de själva är viktigast att de får hjälp med? Hur stämmer brukarnas perspektiv med professionellas och forskningens syn på vad för hjälp som krävs för att en människa ska kunna förändra sitt liv?

Heule, Knutagård & Swärd (2010) tar upp olika bostadsmodeller, bland annat Trappstegsmodellen och Housing first. Trappstegsmodellen har varit dominerande under många år och innebär att individen går in i behandling och därefter stegvis går från lågtröskelboende, som härbärgen, till eget boende. Tanken bakom Housing first är att individen ska få bostad först och sedan arbeta med att minska sin användning av droger och/eller alkohol.

I Helsingborg fanns det enligt Skåne-UNO (2004) ca 600 kända narkotikamissbrukare. Idag finns det ingen aktuell statistik. Under vårt volontärarbete på ett härbärke för hemlösa, kom vi i kontakt med några av dessa människor. Brukarna öppnade sig under ett tidigt skede för oss och berättade om sina liv, ingens berättelse var den andres lik. I samtalen med brukarna, upplevde vi att de uppfattade att deras perspektiv inte alltid lyfts fram på det sätt som det borde göras. På härbärgen har de flesta av ”gästerna” en alkohol- eller drogproblematik, vilket har bidragit till att de förlorat sitt boende. Flera forskare framhåller att det i stort sett kan vara omöjligt att bryta sig ur missbruket, då det finns svårigheterna med att få arbete, bostad och behandlingsmöjligheter (Åhs, Stenberg och Svanström, 1991:181; Kristiansen, 2000 & Blomqvist, 2002). Är det bostad, sysselsättning och behandling som krävs för att en människa ska kunna förändra sitt liv och leva drogfritt? Vad är det som kommer först utifrån brukarnas perspektiv, boende eller behandling?

2.2. Brukarperspektiv och missbruksvård

Enligt *Fri från missbruk; Regeringens åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken* (2009:56) vilar ansvaret för missbruk- och beroendevården, i enlighet med Socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen, på Sveriges kommuner och landsting. Det är dock staten som ansvarar för den vård som sker utan samtycke, lagen om vård av missbrukare i vissa fall. Annars består statens insatser framför allt av lagstiftning, tillsyn och stöd till uppföljning och utveckling. Socialtjänstlagen är en ramlag, då den inte i detalj reglerar vad som ska göras och inte göras. Detta ger kommunerna utrymme för lokala tolkningar och tillämpningar, vilket även ger socialarbetare möjlighet att arbeta efter relativt olika metodik (Åberg, 1984:99; Blomqvist, 2002:22; Svensson & Johnsson & Laanemets, 2008).

Enligt *Fri från missbruk; Regeringens åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken* (2009:56) har Sverige som övergripande mål att vara fritt från narkotika och doping. För att detta ska kunna möjliggöras har regeringen satt upp tre huvudmål:

1. Färre människor ska börja missbruka.
2. Fler personer med missbruksproblem ska få hjälp att sluta.
3. Tillgången på narkotika ska minska.

Med brukarperspektivet, menas det att de som är verksamma inom missbruksvården ska ta hänsyn till brukarens specifika behov och hur han eller hon upplever sin situation. I brukarperspektivet ses brukarens erfarenheter som en viktig kunskapskälla och påverkar hur en behandling ska utformas (Kristiansen, 2009:60–61). Enligt Oscarsson (2006:33) ska socialarbetarna se till klientens livsomständigheter när det kommer till val av insatser. Klienternas åsikter kring insatsernas effektivitet och deras vidare livsomständigheter, måste lyftas fram. Socialarbetarna ska även ta hänsyn till klienternas livshistoria, erfarenheter, socio- ekonomiska och relationella förhållanden, samt vad som är möjliga framtidsscenarier genom olika insatsalternativ.

2.2. Syfte

Vårt syfte är att beskriva och analysera vad hemlösa personer med drog- och/eller alkoholproblematik anser vara väsentligt för att de ska kunna förändra sina liv.

Våra centrala frågeställningar är:

- Vad anser hemlösa personer med en drog- och/eller alkoholproblematik att de behöver för att kunna förändra sina liv?
- Vad anser socialarbetarna att hemlösa personer med en drog- och/eller alkoholproblematik behöver för att kunna leva ett socialt anpassat liv?
- Vad säger forskningen om vad hemlösa människor behöver för att kunna förändra sina liv?

3. Metod

3.1. Val av metod

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod, vilket innebär att vi haft semistrukturerade intervjuer på cirka tjugo minuter med personer med en drog- och/eller alkoholproblematik samt med socialsekreterare.

Innan vi påbörjade undersökningen ställde vi oss frågande till vilken intervjuform som var bäst lämpad för att få fram relevant data. Vi har utgått från tematiserade frågeställningar, då vi ville att respondenterna fritt skulle kunna uttrycka och utveckla svaren. Genom att vi har fokuserat på några få frågeställningar och haft många intervjuer, innebär det att vi därmed fått många brukares perspektiv. Vi kunde se olika mönster och genom det dra slutsatser utifrån vad respondenterna svarat. Anledningen till att vi valde att genomföra kvalitativa intervjuer, var då vi ville ha möjlighet att få en bild av hur brukarna beskriver sin situation. May (2005:150) menar att denna typ av intervjuform, ger intervjuaren möjlighet att föra en dialog med respondenten och även en chans att fördjupa svaren. Ännu en anledning till varför vi valt

en kvalitativ intervjuform, var då vi ville få fram många unika berättelser och få en djupare förståelse för brukarnas livssituation.

Vi har utgått från olika tematiska frågeställningar. Socialsekreterarna fick svara på vad de ur ett professionellt perspektiv anser är väsentliga faktorer för att en missbrukare ska kunna förändra sina liv (se bilaga 1). Intervjuerna med brukarna, utgick från deras egen uppfattning om vad de behöver för hjälp (se bilaga 2).

3.2. Avgränsningar

Vi har valt att intervjua personer som är hemlösa och inne i ett aktivt missbruk, då vi vill lyfta fram deras perspektiv kring vad de anser att de behöver för hjälp. En fördel med att intervjua denna grupp, istället för att intervjua människor som tagit sig ur ett missbruk, är då vi får deras åsikter om vad de anser att de behöver för hjälp här och nu. En person som tagit sig ur missbruket, ser förmodligen missbrukslivet ur ett annat perspektiv, då denne är påverkad av händelser som skett på vägen ur och efter missbruket.

En avgränsning vi gjort, är att fokusera på Helsingborg och det lokala perspektivet på vad personer med drog- och alkoholproblem behöver för hjälp. Vi har därför intervjuat sju socialsekreterare som arbetar i Helsingborgs stad och 26 personer som är hemlösa i Helsingborg.

3.2.1. Definitioner

Med brukare menar vi individer som använder droger och/eller alkohol för att klara av det dagliga livet. Droger tar upp en stor del av deras liv, både genom införskaffande och nyttjande. Brukarna är även brukare av samhällstjänster, såsom socialtjänst och härbärgen. Genom att de vistas på härbärgen, är de brukare av Helsingborgs stad hjälpsystem för hemlösa. Drogerna/alkoholen är en bidragande orsak till att de anses vara avvikare från samhället.

3.3. Urval

Vi har använt oss av ett strategiskt urval, då vi var ute efter ett stort kvalitativt informationsmaterial (Halvorsen 1992:102). Vi har valt att intervjua personer som vi träffat genom vårt volontärarbete på härbärgen för hemlösa. Då det vistas många män på härbärgen, blev det flest intervjuer med dem. De kvinnor som vistades där var vi därför extra intresserade av att intervjua. Åldrarna på respondenterna varierade från 25- års ålder upp till 63 år. Personalen på härbärgen var hjälpsamma med att få gästerna att ställa upp på intervjuer. Deras hjälp bestod i att de pratade med de respondenter som var osäkra på vad intervjuernas syfte egentligen var. Det var tack vare personalen vi fick ett brett spektrum av respondenter och kunde ta del av olika levnadsöden.

Det finns både för- och nackdelar med att avgränsa oss till att endast intervjua hemlösa personer med en drog- och/eller alkoholproblematik. Dock har de flesta av dem gått igenom många aspekter i livet, från att ha någonstans att bo, till att i samhällets ögon, nå botten och leva som hemlös missbrukare. De hemlösa befinner sig i en utsatt situation, där droger är en del av deras vardag. Nackdelen med att välja att intervjua hemlösa, kan vara att vi enbart får en ”extrem bild” och inte ett brett spektrum av missbrukarlivet.

För att komma i kontakt med socialsekreterarna, kontaktade vi en socialsekreterare som en av oss under socionompraktiken hade haft som handledare. Hon hjälpte oss sedan vidare att komma i kontakt med fler socialsekreterare som kunde ställa upp på intervjuer. Två socialsekreterare fick vi kontakt med genom att själva ringa och fråga om de kunde ställa upp. En sak vi haft i åtanke, är att en socialsekreterare rekommenderade andra, vilket kan ha inneburit att hon valde sådana hon ansåg vara lämpliga. Detta kan ha påverkat de svar vi fått. Då vi ska fokusera på det lokala perspektivet, var det viktigt att socialsekreterarna arbetar i Helsingborgs stad.

3.4. Genomförande av intervjuer

Brukarna har vi valt att intervjua på härbärgen då det är där de samlas och det är på deras ”hemmaplan”. Det var frivilligt för brukarna att delta i intervjuerna och vi poängterade att presentationen av deras utsagor skulle vara helt avidentifierade. Flera personer var nyfikna på våra frågor och erbjöd sig att ställa upp på intervju. Vi upplevde det som att de flesta av dem

tyckte det var roligt att bli intervjuade och att de uppskattade att någon tog sig tid att lyssna på deras livshistoria.

När vi kontaktade socialsekreterarna, informerade vi om vad syftet med intervjuerna och undersökningen var. Då vi endast hade några få frågeställningar, ansåg vi det inte vara nödvändigt att i förväg skicka intervjufrågorna. Två intervjuer genomförde vi i ett besöksrum på socialkontoret och resterande fem intervjuer genomfördes via telefon. Vi använde oss av en diktafon och spelade in intervjuerna med socialsekreterarna. Då vi endast hade ett fåtal korta frågor, kände vi att det inte påverkade datamaterialet att intervjuerna genomfördes på olika sätt.

3.5. Bearbetning och analys

När vi genomfört intervjuerna, transkriberade vi dem. Vi valde att sammanställa, koda och diskutera utifrån olika teman. Parallellt med sammanställningen av empirin, analyserade vi också materialet. Detta då det uppkom många tankar kring materialet och vi inte ville att dessa skulle gå förlorade. Då vi hade ett stort material att bearbeta, ägnade vi mycket tid till att organisera och tydliggöra, för att få en ökad förståelse.

Vi delade upp litteraturen så att vi läste och sammanställde hälften var. Därefter delgav vi varandra sammanställningarna, för att sedan diskutera och analysera materialet. Intervjuerna med brukarna, har vi genomfört gemensamt. Intervjuerna med socialsekreterarna gjorde vi enskilt. Vi har sammanställt och analyserat intervjumaterialet tillsammans.

3.6. Tillförlitlighet och relevans

May (2005:155) tar upp att det är viktigt att ta hänsyn till hur intervjuaren påverkar respondenten och därmed datamaterialet. Han menar att det är viktigt att ha i åtanke att intervjuarnas egenskaper, såsom ålder, kön, etnisk tillhörighet och språkligt uttryckssätt, påverkar respondenten.

Då vi är socionomstuderande, kunde de hemlösa ha förutfattade meningar om våra upplevelser och kunskaper om missbrukslivet, vilket kan ha påverkat vad de valde att berätta

för oss. Vi var medvetna om att de kanske inte öppnade upp och berättade i detalj om deras liv, utan kanske valde att utelämna delar de inte tyckte var passande att berätta för oss. Eftersom vi volontärarbetar på det härbärge för hemlösa där våra respondenter vistas, tror vi att vi till viss del har förhindrat deras förutfattade meningar. Vi upplevde detta genom att majoriteten av respondenterna gärna satt länge efter intervjuernas slut och fortsatte att berätta om sina liv och upplevelser.

I intervjuerna med socialarbetarna, kan deras svar ha påverkats av att de själva har varit socionomstuderande, vet att vi har kunskap om det professionella sociala arbetet, samt att en av oss haft sin socionompraktik på ett av socialkontoren som de arbetar på. Att de har vissa uppfattningar om oss, kan vara svårt att motverka. Vi har dock försökt att inta en neutral roll i intervjusituationerna.

3.7. Litteratursökning

För att hitta litteratur, tog vi hjälp av databaser och biblioteket på Lunds Universitet. Vi har använt oss av databaserna; ELIN@Lund, LOVISA och SocINDEX. Vi har även använt oss av SwePub när vi sökte efter avhandlingar och vetenskapliga artiklar. Begrepp vi sökt på både svenska och engelska är: missbruk, droger, hemlöshet, Housing first, bostad först, insatser för missbrukare, samhällsynen på missbruk etc.

3.8. Etiska överväganden

Vi har valt att avidentifiera de personer vi intervjuat. Anledningen till detta var främst för brukarnas skull, då de lever i en socialt utsatt situation. Att vi även valt att avidentifiera de professionella, är för att inte framhäva enskilda individer. Från 2004 gäller en lag om etikprövning av forskning på människor. Lagen omfattar till exempel forskning på levande personer och forskning som innebär hantering av känsliga personuppgifter (Werner, 2010).

En diskussion vi fört genomgående under vår undersökning, är rollen som volontärarbetare till brukarna vi intervjuat. Aspers (2007:112) tar upp att forskaren riskerar att förena en personlig och yrkesmässig roll, och att det då är viktigt att vara tydlig med sin roll och sitt syfte med undersökningen. Vi anser att vi har varit tydliga i intervjusituationerna med att vi är där i ett professionellt syfte.

Personer med en drog- och/eller alkoholproblematik är en socialt utsatt grupp, vilket innebar att vi var tvungna att vara hänsynsfulla i våra intervjufrågor för att inte kränka någons identitet.

4. Tidigare forskning

4.1. Om att börja missbruka

Kristiansen (2000:28–32) skriver att det är vanligast att ett drogmisbruk utvecklas under tonårstiden, när sökandet av identitet är som störst. Han tar upp att de skäl som missbrukarna själva anger som anledning till att de börjat missbruka, oftast var på grund av nyfikenhet, spänning, njutning och att de umgicks i en kamratkrets där det fanns andra kamrater som redan använde droger. Det är engagemanget i narkotikakretsar som är en starkt bidragande orsak till att individen tar sig vidare mot ett liv som missbrukare. Kristiansen tar även upp att banden till forna vänner och släkt som inte missbrukar, ofta påverkas negativt och i många fall avslutas.

Goldberg (1999:88) menar på att det finns samhällseliga processer som bidrar till att barn växer upp under skilda sociala förhållanden. Det innebär inte per automatik att en person blir beroende av narkotika. Han menar att barn som växer upp i missbrukarmiljöer, löper större risk än andra att utveckla en avvikarkarriär, då de är mer utsatta för negativa samhällseliga stämplingar. När det kommer till drogbruk för ungdomar, menar Svensson (1996:372) att det inledningsvis är förknippat med fest, nöje och umgänge. Detta beror på att drogerna gör det lättare för människor att skapa kontakter med andra människor samt att drogupplevelsen förstärks tillsammans med andra. Enligt Hilde (2005:56–57) används alkohol och narkotika som rekvisita av tonåringar, för att forma den egna identiteten. Det är dock inte bara identitetskapandet som är av betydelse när en människa dricker, utan rusupplevelsen är också en stor del.

Hübner (2001:33) menar att avvikelser uppfattas av många som uttryck för omoral. Det är alltså två moment, där det första är att ett institutionaliserat handlande konstituerar både det ”normala” och det ”avvikande” handlingsmönstret. Det andra momentet är att föreställningar

eller kunskap om vilken karaktär det ”onormala” har, det vill säga vad det är för typ av avvikelser, knyts till det avvikande handlingsmönstret (Conrad & Schneider, 1980).

Blomqvist (2002:13) menar att vissa människor till synes mot bättre vetande, låter sin konsumtion av alkohol eller droger utvecklas till en veritabel ”ond cirkel”.

4.2. Om att sluta missbruka

En anledning till att missbrukare fortsätter att ta droger för att uppnå välbehag, är enligt Goldberg (1999:69) de positiva förstärkningarna av drogruset.

Kristiansen (2000:136) menar att en faktor till att personer med ett missbruk bestämmer sig för att lägga av med droger, kan vara personlig mognad då individerna har blivit äldre och känner att det är dags att förändra sina liv. En annan anledning kan vara att missbrukaren når ett ”bottenläge” och upplever att denne riskerar att dö om missbruket fortsätter. Blomqvist (2002:91) menar att en tredje faktor kan vara att missbrukarna tröttnar på sitt missbruk och/eller blir mottaglig för behandling. Waldorf tar upp begreppet ”drifting out”, vilket innebär att människor kan glida ifrån missbruket när deras levnadsomständigheter förändras och missbruket inte längre passar in i deras nya livssituation. Andra värden har istället blivit betydelsefulla. När de sociala villkoren förändras för en individ, till exempel att denne skapar betydelsefulla relationer till människor i nya sociala kretsar, kan narkotikan tappa betydelse. Individen har nu fått ett alternativ till missbrukarlivet som de känner hoppfullhet inför (Kristiansen, 2000:135–136).

Kristiansen (2000:143) tar upp att som många undersökningar (Andersson, 1991, Brill et al., 1972) pekar på, är det mycket mer än att bara sluta med droger som krävs för att bli av med ett missbruk. Att ha psykiska och/eller fysiska abstinensbesvär är en sak, men att ta sig an situationer där de tidigare varit drogade i, kan vara svårt. Narkotikan har haft en så självklar och invand plats i deras tillvaro under många år, vilket gör att när individerna blivit drogfria, reflekterar de ofta över att drogerna inte är närvarande.

Svensson (1996:96–97) menar att om en missbrukare ska kunna sluta missbruka, måste de sociala identiteterna arrangeras om. Missbrukaren måste skaffa sig nya sociala identiteter och uppleva nya saker som umgänges och social samvaro med människor som inte har en social

identitet som missbrukare. Enligt Blomqvist (2002:161) är det vissa faktorer som behövs för att bli fri från missbruket. Det handlar om att i det korta förloppet, bryta upp ur destruktiva relationer, att skaffa en annan boende- och försörjningssituation, och att hävda sin rätt att få del av de stödresurser som finns att tillgå. I den fortsatta vägen ut ur missbruket handlar det ofta om en ensam kamp för att friföra sig från inre och yttre hinder för att "bli den man är" och leva sitt eget liv. Han menar att vägen ut ur missbruket ofta börjar när individen efter

åtskilliga misslyckade behandlingar och/eller egna försök att sluta, når sin "personliga botten", eller hamnar i en grundläggande existentiell kris, där inte ens drogerna längre kan erbjuda någon utväg (Blomqvist, 2002:161–164). För vissa kan vändpunkten komma när de inte finner att livet som missbrukare är "givande", utan de negativa konsekvenserna som försämrad hälsa, att vänner råkar illa ut, reaktioner från polis och andra myndigheter, blir för många och/eller att de finner att de inte längre själva har "full kontroll" över det liv de lever (Blomqvist 2002:170).

Kristiansen och Svensson (2010) menar att för att personer med narkotikaproblem ska kunna upprätthålla ett drogfritt liv, krävs det att de hittar ett nytt livsinnehåll, kommer in i en ny gemenskap och lär sig att fylla det tomrum som drogen lämnar efter sig (Svensson, 1996; Kristiansen, 1999). I deras undersökning framkom det att det i stort sätt är omöjligt att kombinera bostadslöshet med drogfrihet. Deras intervjupersoner menade att bostadsfrågan måste lösas om behandlingar och andra insatser ska kunna resultera i ett missbruksfritt liv.

Heule, Knutagård & Swärd (2010) tar upp olika bostadsmodeller, bland annat Trappstegsmodellen och Housing first. Trappstegsmodellen har varit dominerande under många år och innebär att individen går in i behandling och därefter stegvis går från lågröskelboende till eget boende. Housing first bygger på uppfattningen att bostäder är en grundläggande mänsklig rättighet. Människor ska inte behöva bevisa att de är "bostads redo", genom att först delta i behandling eller genom att vara drogfria eller nyktra. Tanken är att människor som är hemlösa ska bli en del av samhällsgemenskapen, då de får flytta direkt in i ett eget boende (Pathways to, 2010). Efter att de har en stabil livssituation, kan de arbeta för ett drogfritt/nyktert liv (Tsemberis, 1999).

5. Teoretiska utgångspunkter

5.1. Socialpsykologi

Enligt Nilsson (1996:71) handlar socialpsykologin om samspelet mellan det sociala och samhället, såsom normer, struktur, grupper, kultur, samt vad individen har för fysiska, mentala och känslomässiga förutsättningar. Människan utvecklar sina känslor, tankar, handlingar och attityder inom en social kontext och i samspel med andra människor. Enligt Mayers (2000) är socialpsykologiska processer själva kärnan i våra liv, då andra människor påverkar oss, vår utveckling och vårt liv på ett avgörande sätt. Det socialpsykologiska perspektivet betonar ett relationistiskt betraktelsesätt, vilket understryker interaktionen mellan människor, sättet de relaterar till varandra och den situation inom vilken interaktionen sker. Det relationistiska betraktelsesättet koncentrerar sig på processer och skeenden i den sociala kontakten och söker en förståelse, inte en orsaksförklaring, av vad som sker. Det gäller alltså att försöka förstå betydelsen eller innebörden av en handling, så att den blir meningsfull.

Hilte (1996:108–110) tar upp Cooleys socialpsykologiska teori, där han utgår ifrån att människan är en social varelse. Människan står invändigt i förhållande till samhället, men det finns även ett nära förhållande mellan samhället och individen. Detta är en gren av socialpsykologin som kallas symbolisk interaktionism. Hilte (1996:111) tar även upp Meads socialpsykologiska teori, som bygger på att människan är ett samhälleligt väsen och utvecklar sin individualitet gentemot bakgrunden av ett konkret samhälle. Mead utgår ifrån att det finns sociala strukturer, exempelvis roller och institutioner, som påverkar sättet individen handlar och tänker. Gruppmedlemmarnas beteende kan ses och förklaras som ett moment av gruppens sociala liv.

Jenner (1987:27) menar att motivationen hos missbrukare bestäms av:

- Målet, det vill säga att det ska ligga inom möjligheternas gräns
- Uppnåendets värde, vilket handlar om individens uppfattning om hur eftersträvansvärt målet egentligen är
- Misslyckandets sannolikhet, vilket är individens bedömning av sina chanser att lyckas

5.2. Avvikande beteende

Meeuwisse, Sunesson & Swärd (2006:104) refererar till Becker som menar att avvikande beteenden skapas av samhället, genom omgivningens reaktioner. Det är alltså själva regelkonstruerandet och brottet mot reglerna som konstituerar avvikande, inte beteendet i sig. Detta kan leda till så kallade ”stämplingar”.

Den del av det socialpsykologiska perspektivet som behandlar avvikande beteende, ägnar sig mycket åt stämplingsteorier. Hilde (1996:117) tar upp att Becker menar på att ”stämpling” ibland är beroende av ett socialt kontext och att vissa personer blir felaktigt stämplade, exempelvis på grund av att de setts tillsammans med någon som anses vara avvikande. Sedan finns det ”hemliga avvikare”, som avviker i det tysta och aldrig blir stämplade som avvikare. Ett exempel på dessa är de med ett ”dolt” missbruk, vilka har det som en välbevarad familjehemlighet. Benämningen ”missbrukare” har i sig en stämplande och avståndstagande innebörd, vilket leder personen mot en allt relationslösare tillvaro. Hilde (1996:113–115) menar på att hur välanpassade människor än upplevs vara, kan de utföra handlingar som strider mot deras egna och andras föreställningar om vilka de är. Goldberg (1999:111) menar att stämplingar inte bara skapas av det personen ”är” till exempel, kvinna eller man, vilken religionsåskådning personen har, om det finns ett fysiskt – eller psykiskt handikapp, utan även vad personen ”gör”. Samma handling kan vara ett brott vid ena tillfället och accepterat vid ett annat. Samma sak med individer, vissa personer tillåts göra handlingar, som för andra inte är tillåtna. Socialstyrelsen (1992:25) åsyftar att missbrukare inte är något en människa blir över en natt, utan etiketten, ”stämplingen”, på en människa sätts i ett socialt sammanhang. En del av utstötnings- och inlärningsprocessen, att identifieras som ”missbrukare”, har alltid börjat långt tidigare, än när individen kommit i kontakt med droger för första gången. Att ”lära sig” att se sig själv som missbrukare, tar tid. Det är en inlärningsprocess då individen under åren lär sig hur en missbrukare ”ska” vara.

Solarz (1990:135) menar att varför vissa blir missbrukare, inte kan tolkas på ett enkelt sätt genom enstaka faktorer, som till exempel tillgänglighet på droger och benägenheten att använda det. Hans åsikt är att det är ett komplex av samvarierande variabler som bildar personliga egenskaper i samverkan med yttre faktorer och den sociokulturella omgivningen (hem-, skol- och fritidsmiljö).

Goldberg (1999:88) menar att människor blir storkonsumenter av narkotika då de har starka självdestruktiva drag. Självdestruktiviteten är ett resultat av en stämplingsprocess, vilken har inletts av föräldrarnas stämpling och sedan ökat genom omgivningens stämpling från barnaåren och framåt. Föräldrarna är i sin tur offer för ett orättvist samhälle, vilket har utsatt dem för särskilda påfrestningar (Johnsson, Laanemets & Svensson, 2000:32).

Kristiansen (2000:57) menar på att en persons livsstil är ett sätt att definiera om personen har ett missbruk eller ett bruk. Livsstilen baserar sig på en central aktivitet och kan förena individer som har liknande livsstilar till en grupp som definieras i förhållande till samhällets normer. En person kan ha flera centrala aktiviteter inom gruppen. Om en persons användning av alkohol eller narkotika har blivit en central aktivitet i deras liv, klassas det oftast som ett missbruk. Personens livsstil är inte ärvd, utan skapad och upprätthålls genom eget engagemang, egen motivation, och egna handlingar.

Hübner (2001:47) skriver om att alkohol- och narkotikamissbruk är institutionaliserade som avvikande handlingar och sociala problem. Gränsen mellan bruk och missbruk när det gäller alkohol, är dock inte klart definierad och vilka aspekter av en individs hanterande av alkoholbruk som grundlägger ett missbruk, råder det ingen enighet om (Bergmark & Oscarsson, 1988; Blomqvist, 1998, 1999).

5.3. Housing first och Trappstegsmodellen

Två modeller som finns att tillgå när det gäller att arbeta med att en individ ska få en bostad är Housing first och Trappstegsmodellen.

Grundtanken bakom Housing first är att hemlösa personer har samma behov av bostad och socialt stöd som alla andra. Det utgår från att först tillgodose den grundläggande rätten till egen bostad, vilket sedan kan möjliggöra att andra åtgärder kan lyckas. Målet är att omedelbart flytta in en egen bostad och därefter ska individuellt anpassad hjälp och stödinsatser ges.

Enligt Heule, Knutagård & Swärd (2010) bygger Housing first (Lundamodellen) på fyra följande principer:

- *”Hemlöshet är först och främst ett bostadsproblem och ska behandlas som ett sådant.*
- *Personer som är hemlösa eller utanför bostadsmarknaden ska så fort som möjligt inlemmas i den ordinarie bostadsmarknaden för att få en stabil bostadssituation.*
- *En egen bostad är en förutsättning för att andra eventuella problem ska kunna åtgärdas.*
- *Ett fast och säkert boende ses som en grundläggande rättighet som bör gälla alla.”*

De internationella utvärderingarna betonar att skräddarsydda resurser måste ställas till förfogande för de hemlösa, i samband med att de får ett eget lägenhetskontrakt. Då försöken riktar sig mot personer som varit långtidshemlösa, haft omfattande problem och en rad tidigare ”misslyckanden” bakom sig, är det ofta ifrågasatt om de skulle klara en egen bostad. Med attraktiva åtgärdssystem och kvalificerade insatser, har det dock visat sig att denna grupp kunnat behålla sin bostad (Heule, Knutagård & Swärd, 2010).

Studier genomförda av Browns Universitet (2009) samt studier som publiceras i ”Journal of American Medical Association” (Alcoholism & Drug Abuse Weekly, 2009), visar på att när personer med alkoholproblem får en bostad och det inte finns några krav på avhållsamhet från alkohol, minskar alkoholkonsumtionen med 53 procent.

Det finns hemlösa som känner sig kränkta av tidigare vårdinsatser och därför undviker att samarbeta med myndigheter. För att få andra perspektiv, är det viktigt att lyssna på personer som har egen erfarenhet av hemlöshet, både de som är akut hemlösa och de som är på väg ur hemlösheten (Heule, Knutagård & Swärd, 2010).

Heule, Knutagård & Swärd (2010) menar att alla människor behöver få sina grundläggande behov tillfredställda, det vill säga en bostad som de kan trivas i, en trygg försörjning och någon meningsfull sysselsättning. Även Fitzpatrick (2004) och Stefanic & Tsemberis (2007) menar att människor först måste ha en stabiliserad bostad för att kunna skapa en grund till förändring.

Housing first kan vara ett sätt att se som en lösning på hemlösheten. Ett mer traditionellt sätt, är Trappstegsmodellen med behandling först och sedan bostad. Åhs et al. (1991:192) menar att det framför allt är avsaknaden av terapeutiska resurser inom socialtjänsten och behandlingshemmen som är den stora bristen. De har uppfattat det som att de flesta är överens om att det är förebyggande arbete som behövs och att alla former av behandling har ytterst begränsad effekt. Behandling får dock inte ges upp, då den är till för att förkorta missbrukarkarriären, förhindra att människor dör en för tidig död på grund av missbruk samt för att lindra eller eliminera psykiska problem och sociala svårigheter associerade med missbruket.

Grundtanken bakom Trappstegsmodellen är att hemlösa personer gradvis ska lära sig att bo självständigt (Knutagård, 2009:144). Trappsteg nummer ett består ofta av natthärbärgen. Sköter de sig där, kan de så småningom avancera till träningslägenheter, kategoriboenden och liknande, vilket ska leda till att de når det översta trappsteget med ett eget bostadskontrakt. Heule, Knutagård & Swärd (2010) tar upp att över hälften av kommunerna i Sverige har infört lågtröskelboenden.

6. Presentation av empiri

Vi har intervjuat 26 aktiva brukare om vad de anser vara anledningen till att de började missbruka. Vi kommer att presentera dem utifrån vilken typ av problematik de har; narkotika,- alkohol- eller blandmissbruk. Presentationen kommer att ske gruppvis då vi inte vill peka ut enskilda personer. Då det är lagligt att bruka alkohol utgår vi från tiden när de själva uppger att det blivit ett missbruk. När det gäller personer med narkotikaproblem utgår vi ifrån när de första gången testade droger.

Personer med narkotikaproblem

Antal personer: 13

Medelålder: 46 år

Medelålder när de började missbruka enligt dem själva: 22 års ålder

I denna grupp finns det fyra personer som börjat missbruka när de var runt 35 år, vilket gör att medelåldern blir något högre.

Personer med alkoholproblem

Antal personer: 5

Medelålder: 55 år

Medelålder när de började missbruka enligt dem själva: 37 års ålder

Personer med blandmissbruk

Antal personer: 8

Medelålder: 46 år

Medelålder när de började missbruka enligt dem själva: 17 års ålder

6.1. Faktorer som brukarna själva anser är anledningen till att de började missbruka

Respondenterna ombads uppge tre faktorer som de ansåg vara anledningar till varför de började missbruka. Det var dock inte alla respondenter som kunde ange tre faktorer.

6.1.1. *Personer med narkotikaproblem*

Det var sex personer som uppgav att umgänget var en anledning till att de började med droger. En av dem berättade att han umgicks med äldre kompisar och "Ville vara som dem". Under "Det glada 60-talet" och Flower-power tiden, var det tre personer som började med droger, då de menar att alla rökte och drack. Tre personer uppgav att de inte tyckte om känslan av att vara berusade och att det var det som fick dem att gå vidare från alkohol till droger. En person menar att det var slumpen som fick honom att börja med droger och en annan att det var när han blev av med bostaden. En respondent menar att det var på grund av att han har ADHD och att drogerna blev som en slags självmedicinering. Två av respondenterna menade att det var under en period när de var deprimerade som de började med droger. En person berättar att det var partnern som fick henne att börja, då han använde droger. En annan respondent menar att "Det bara kom" och att det var av nyfikenhet som han testade droger. En respondent uppgav att hon är en "sökande människa" och att droger var en spännande upplevelse. Två respondenter uppgav att det var när en förälder gick bort som de började med droger. De menar att det vid jobbiga situationer är lätt att ta till droger. En av respondenterna uppgav att det var på grund av att han hade problem hemma och fick stryk av sin far som han började med droger. En annan respondent menar att det var då han placerades på uppfostringsanstalt som han för första gången testade droger. En av de kvinnliga respondenterna berättar att det var när hennes barn flyttade hemifrån som hon började med amfetamin. Två av respondenterna berättar att det var när de flyttade till Kristiania som de började använda narkotika.

6.1.2. Personer med alkoholproblem

När det gäller personerna med alkoholproblem och de tre viktigaste faktorerna till varför de började dricka alkohol, uppgav tre av respondenterna att det var på grund av umgänget. Två personer menar att de tyckte om att vara berusade och att detta var anledningen till att de fortsatte dricka. Två respondenter berättade att det var efter skilsmässa som det spårade ur med alkoholen. En menar att det var för att han sökte trygghet och att alkoholen gav honom detta. En av respondenterna uppgav att det till en början endast var vid festliga tillfällen han drack, men att det sedan även blev vardagligt.

6.1.3. Personer med blandmissbruk

Gällande personer med blandmissbruk och de tre viktigaste faktorerna till varför de började missbruka, är det tre personer som menar att det var på grund av umgänget. Tre respondenter menar att de började då det var kul att vara alkohol- och drogpåverkad. En respondent berättar att varför han började med alkohol och droger, var då hans mor var alkoholist, att han var en vild tonåring samt att han längtade efter kärlek. Två respondenter menar att det var på grund av att de träffade en partner som var aktiv som fick dem att börja. En av dessa tar upp att det även var en "sexuell grej" då han "Kunde ha sex längre under påverkan". En respondent menar att han skriver bättre sånger och poesi under påverkan. En annan berättar att anledningar till varför hon började använda alkohol och droger, var eftersom hon kände sig "bortglömd" då hon var yngsta barnet och för att hon inte fick någon kärlek i hemmet. En respondent uppger att det var eftersom han fick stryk av sin far som han testade droger. En annan uppger att det var på grund av att han var med i en motorcykelsklubb som han började med alkohol/droger. En av de vi intervjuade menade att han började med alkohol och droger för att han kände besvikelse över livet och sökte tröst.

6.2. Faktorer som brukarna själva anser är nödvändiga för att de skulle kunna förändra sina liv

Respondenterna ombads uppge tre faktorer som de ansåg vara nödvändiga för att de skulle kunna förändra sina liv. Det var bara de som ville förändra sina liv som angav faktorer. Det var dock inte alla respondenter som kunde ange tre faktorer.

6.2.1. Personer med narkotikaproblem

Det är tolv personer som uppger att de vill sluta att missbruka. En person uppger att denne inte vill sluta.

Den faktor som de flesta respondenter uppgett som nödvändigt för att de ska kunna förändra sina liv är bostaden. Det är sex personer som uppger att det är den viktigaste faktorn. En person säger att han vill ha en bostad tillsammans med en partner och en annan att han vill ha en båt. Fem personer uppger att de behöver en sysselsättning och/eller stimulans för att kunna förändra sina liv. Det är två respondenter som uppgett att; träffa en ”kärring”, och att få träffa barnen igen, är viktiga faktorer. Två respondenter uttryckte att: ”Ärlighet är viktigt för att jag ska kunna förändra mitt liv”, en av dessa sa även att: ” Det gäller bara att vara redo att ta ett beslut att sluta”. Få tänderna i ordning, betala av skulder och att få metadon, uppgav en respondent att det var de viktigaste faktorer för honom. För en annan respondent var det den ”sociala biten” och en möjlighet att komma bort från stan, för att då få möjlighet att träffa missbruksfria vänner. En respondent ville gärna träffa en tjej och då var det viktigt att hon kunde ställa som ultimatum att han skulle sluta knarka, om det senare skulle leda vidare till att de fick ett barn, skulle det vara tillräckligt för att han skulle kunna förändra sitt liv. En ville ha förtidspension och menade att resten sedan löser sig. Att få tillbaka och upptäcka glädjen, trivas med livet och knarka i ”lagom mängder”, är andra faktorer som respondenterna uppgett.

6.2.2. Personer med alkoholproblem

Tre av respondenterna uttrycker att de vill förändra sina liv. Den fjärde vet ej och uttrycker att det inte spelar någon roll, bara han mår bra. Den femte anser inte att han missbrukar alkohol, utan menar på att han inte dricker mer än andra och att han framför allt dricker för att det är kul.

Alla respondenterna uppgav att de behövde en bostad för att kunna förändra sina liv. Två personer uppgav dessutom att sysselsättning var den näst viktigaste faktorn. Det var en respondent som förutom bostad, uppgav att lämplighetsintyg till bil och körkort var viktiga faktorer. Hjälp med skulder och att ha pengar sågs också som viktiga faktorer av två personer. En respondent uppgav att: ”Först måste jag bli nykter”. Han sa sedan att han även skulle vilja ha möjlighet att träffa nya vänner och att hjälpa andra som var i samma sits som honom.

6.2.3. Personer med blandmissbruk

Fem av respondenterna uppger att de vill förändra sina liv och tre uppger att de inte vill förändra sina liv.

Två respondenter angav bostad som den viktigaste faktorn. Två respondenter uppgav att den viktigaste faktorn för dem, var att de skulle få metadon. En respondent uppgav att: ”Alla de som vill förändra sina liv behöver; insikt, förståelse och klarhet för att lyckas”. Arbete, ekonomi och att bli av med betalningsanmärkningarna var tre olika faktorer som uppgavs som nödvändiga. För en respondent var det viktigt att han skulle få kontakt med barnen igen. En respondent ville ha ”fri hasch, för då gör jag inget olagligt”.

6.2.4. Gemensamma nämnare

Det är nio personer med narkotikaproblem, fem personer med alkoholproblem samt tre personer med ett blandmissbruk, som menar på att bostad är en viktig faktor för att kunna förändra sina liv.

Fem personer med narkotikaproblem, tre personer med alkoholproblem och två personer med ett blandmissbruk tar upp sysselsättning som avgörande om de ska kunna hålla sig nyktra.

Flera respondenter menar att om de ska kunna börja leva ett annat liv, hade det underlättat om de blev av med sina skulder.

6.3. Boendesituation

6.3.1. *Personer med narkotikaproblem*

Respondenterna har bott på härbärgat för hemlösa i 4 år, 2 år, 3 veckor, 4 år, 3 år, 1 år, 2,5 år, 3 år, en vecka, 6 månader samt tre respondenter som bor där sporadiskt.

De upplever att bemötandet och hjälpen från härbärgat är mycket positivt, att de får vara som de vill där och att maten är god. En respondent menar dock att det både är på ont och gott att härbärgat finns: ”Vet man att det finns, så fixar man inget annat”. En annan respondent menar att det är tack vare personalen på härbärgat han kommit så långt som han har, då de bland annat har hjälpt honom med kontakter med socialtjänsten. En tredje respondent uttrycker att härbärgat har underbar personal och att härbärgat är en trygghet. En respondent menar på att bemötandet är bra och att: ”Som man själv vill bli bemött ska man bemöta andra”. En säger att han tycker att personalen är väldigt trevliga, men att inte alla är på samma nivå. Hjälpen som personalen har gett honom, gör att han inte i ord kan beskriva hur mycket det har betytt. Han menar att han är skyldig dem mycket på många sätt och att det i dagens samhälle inte finns så många som gör det de gör. ”De har väldigt goda hjärtan.”

6.3.2. *Personer med alkoholproblem*

Fyra av personerna som bor på härbärgat upplever bemötandet därifrån som väldigt bra. En uttrycker att han har fått bra hjälp i kontakten med myndigheter tack vare personalen på härbärgat. ”Personalen är trevliga”, säger en person. En annan menar på att härbärgat ”får duga”, då det ger honom en möjlighet att få tak över huvudet. De personer som bor på härbärgat har bott där i: 3,5 år, 3 år, 5 dagar, 3 år samt en respondent som har bott där sporadiskt, men nu har ett annat boende.

6.3.3. Personer med blandmissbruk

Respondenterna har bott på härbärgat i 4 år, 4 veckor, i 4 år, 2 månader, 4 år, 5 veckor, 1,5 år samt 4 år. Alla upplever att de blivit mycket bra bemötta på härbärgat, att de trivs bra och att det är guld värt. En av gästerna menar att på en skala 1 till 5, är härbärgat en 10:a! En annan menar att han trivs mycket bra, men att: ”Fruentimmerna tror att de kan bestämma över en karl”. Många av dem menar att de inte hade haft någon annanstans att ta vägen, om inte härbärgat hade funnits. En av respondenterna poängterar att han får fina kläder och god mat. En annan menar att hjälpen från härbärgat är splittrad.

6.4. Kontakten med myndigheter – Personer med narkotikaproblem

6.4.1. Socialtjänsten

Den av respondenterna som är äldst hade sin första myndighetskontakt på grund av missbruk 1968, han var då 18 år. Den respondent som var yngst när första kontakten skedde var 16 år och det var 1969. 1974 vid 17 år ålder hade en tredje sin första kontakt. En fjärde hade även han sin första kontakt vid 17 års ålder, året var då 1984. 1987 vid 22 respektive 46 års ålder hade två respondenter sin första kontakt. En respondent uppgav att det var 1990 då han vid 30 års ålder hade sin första kontakt. 1997 vid 20 år hade en nionde respondent sin första kontakt. En respondent uppgav att det var 1998 då han var 42 år. 2004 var det två av respondenterna som hade första myndighetskontakten på grund av missbruk, då de var 37 och 43 år. År 2009 var det två personer som hade första kontakten och de var då 24 respektive 51 år.

6.4.2. Bemötande och hjälp från socialtjänsten

En respondent menar att myndigheter inte är mänskliga, men att personalen har ett mycket gott bemötande, ”de är snälla”. En annan respondents åsikt kring socialtjänsten är att de erbjuder för lite hjälp, men att socialsekreterarna är bra. En tredje menar att det både är för- och nackdelar med socialtjänsten. Respondenten beskriver en situation han var med om, där socialtjänsten tog hans stora bostad och istället erbjöd honom en liten etta. Socialsekreteraren gjorde fel gällande hans ekonomi, och för detta ”satte han dit henne”, vilket gjorde att hon inte fick ha kvar arbetet. Respondenten menar att det är viktigt att vara vän med socialsekreteraren eftersom ”man då får hjälp”. En fjärde respondent menar att det är positivt

att socialtjänsten vill hjälpa, men att hjälpen är för enkelriktad. En femte respondent menar att när det gäller behandling ”får man hjälp om man vill” från socialtjänsten. Hon menar vidare att eftersom klienterna får många socialsekreterare, tar det tid samt att det är svårt att få bostad via socialtjänsten. Den sjätte respondenten menar att han inte litar på socialtjänsten, då de gick in och skulle ordna lägenhet till honom, men inte gjorde det. En av respondenterna svarar att han uppfattar socialsekreterarna som rigida och han föreslår att de ska ta med sig sina datorer ut i parken, sätta sig ner och där möta dem som behöver hjälp. Då menar han att de ska passa på att observera klienterna i deras ”rätta miljö”, för att på så sätt möta klienterna utan maktskillnad. Respondenten uppfattar sig var i ett underläge gentemot socialsekreterarna. Han menar på att socialsekreterarna har goda syften från början, men att de efter några år tappar fokus. Socialsekreterarna kan ibland misstolka hårda ord och likande som inte är elakt menat. Det är en hård mall inom socialtjänsten och respondenten tycker att de lägger sig i för mycket. Ett förslag han har är att socialtjänsten ska ge folk tak över huvudet, så att de kan tänka igenom sin situation, och att de ska prova saker även om de inte är säkra på att det kommer att hjälpa. En annan av respondenterna upplever socialtjänsten ”som skit”. En menar på att bemötandet är både positivt och negativt, och uttrycker ”Det är bättre nu än det var förr, men även om det inte är perfekt, löser sig allt till slut ändå”. En respondent menar att när han inte velat ha hjälp, har de jagat honom, men att när han nu vill ha hjälp, får han det inte. Han menar på att socialsekreterarna hyser agg mot honom och att de inte satsar på honom för att han är ”för gammal”. Respondenten berättar att han tidigare har gått på metadon, men att han aldrig fått möjlighet att genomföra någon annan typ av behandling. Han upplever att socialtjänsten inte lyssnar när han säger att han vill börja på metadon igen. En annan respondent upplever att socialsekreterarna som arbetar på ekonomiskt bistånd är ”virriga”, men att andra avdelningar fungerar bra. En respondent menar att det är en nackdel att de dragit ner mycket på hjälpen. Han menar att hjälpen skiljer sig från stad till stad och att det är bäst när personalen ”kör med raka rör”. En annan uttrycker att bemötandet från socialtjänsten är olika, att hjälpen ibland är påtvingad, men att ”när man vill ha hjälp, så får man väl det”. Hon upplever dock att det inte gått så långt i hennes missbruk att hon har behov av hjälp. Den sista respondenten berättar att han har väldigt svårt för att lita på myndigheter på grund av det han har varit med om i mötet med dem. Han uppfattar att alla myndigheter ”ljuger, förtalar och inte har någon bra kommunikation”, men tillägger samtidigt att han har haft en bra socialsekreterare när han bodde i en annan stad. Han upplever att han under hela sin kontakt med socialtjänsten blivit behandlad som ”en idiot”

och menar att ”som de bemöter mig, bemöter jag dem”. Hans åsikt är att: ”De är bara ute efter att hugga en i ryggen”. Han är medveten om att han går i försvarsställning när han träffar dem.

Ungefär en tredjedel av individerna med narkotikaproblem upplever att hjälpen och bemötandet från socialtjänsten är dålig och cirka två tredjedelar menar att hjälpen både är positiv och negativ. Det finns ingen som tycker att hjälpen och bemötandet enbart är positivt.

6.4.3. Bemötande och hjälp från andra myndigheter (som sjukvård, kriminalvård etc.)

Av de intervjuade är det sex personer som uppger att de har haft kontakt med andra myndigheter, än socialtjänsten. Nedan redovisas deras åsikter kring bemötandet och hjälpen.

En respondent menar att bemötandet från sjukvården är bra. En annan respondents åsikt är att det finns förutfattade meningar om myndigheter och en tredje menar på att det är stor skillnad mellan olika myndigheter, men att bemötandet kan förbättras. Han upplever att det är många inom polis och sjukvård som ser ner på missbrukare. En fjärde respondent anser att det i mötet med myndigheter innebär att: ”Stänga in personen och slänga bort nyckeln” och att: ”Man på sjukhusen inte får någon hjälp om man är knarkare”. Två av respondenterna menar på att de uppfattar bemötandet som bra. En av dem uttrycker dock att sjukvården i Helsingborg inte anser att en missbrukare kan få morfin och liknande när de är svårt skadade, just bara för att de är missbrukare.

6.5. Kontakten med myndigheter – Personer med alkoholproblem

6.5.1. Socialtjänsten

1965 var första gången en av respondenterna hade kontakt med myndigheter på grund av missbruk, han var då 20 år. Runt 18 år var den respondent som var yngst när första kontakten skedde, det uppgav han var i mitten av 70- talet. 1986 vid 23 års ålder, var det år då den tredje respondenten hade sin första kontakt med en myndighet på grund av missbruk. Den respondent som var äldst när första kontakten skedde var 52 år och det var år 1998. 2004 när den femte respondenten var 39 år skedde hans första kontakt.

6.5.2. *Bemötande och hjälp från socialtjänsten*

En av respondenterna upplever att denne inte får någon hjälp och att socialtjänsten inte bryr sig. En annan uttrycker att: ”Det finns vissa socialsekreterare som verkligen inte hör hemma på ett ställe där arbetet går ut på att hjälpa människor”. Han menar vidare att personkemin till socialsekreteraren är viktig och det helt beror på vilken socialsekreterare han har, om han ska få någon hjälp. Hans åsikt är att: ”Hjälpen är bra om man får någon”. Respondenten upplever att han för tillfället har en bra socialsekreterare som är intresserad av att hjälpa honom. En tredje respondent anser att socialsekreterarna är ”Så styrda i sitt arbete att de inte kan göra bra saker och att de är helt inkörda på sin byråkrati”. Han menar att hjälpen oftast är lönlös och att han mest blir ”förbannad” i mötet med socialtjänsten. En fjärde respondent beskriver att hjälpen inte har förändrats mycket under åren, och att han på 70-talet fick lite pengar från socialtjänsten och att han även skulle få det idag om han hade socialbidrag. Den femte respondenten upplever att hjälpen är dålig och att den var bättre för.

Fyra femtedelar av personerna med alkoholproblem, anser att hjälpen är negativ och resterande menar att den är både positiv och negativ.

6.5.3. *Bemötande och hjälp från andra myndigheter (som sjukvård, kriminalvård etc.)*

En av respondenterna upplever att sjukvård är bra. En annan upplever att han blir betraktad som en missbrukare, även fast han inte är det längre, vilket innebär att han får ett annat bemötande och att arbetet går i slentrian. Anledningen till att han uppfattar myndigheternas arbete på detta sätt, menar han beror på att han vet sina rättigheter och kräver dem.

6.6. Kontakten med myndigheter - Personer med blandmissbruk

6.6.1. Socialtjänsten

Först myndighetskontakten på grund av missbruk, hade en av respondenterna 1969, han var då 17 år. På sjuttioalet var det två respondenter som hade sin första myndighetskontakt. Den ena var 23 år och det var 1973, den andre var 17 år och det var 1979. Två av de vi intervjuade hade kontakt med myndigheter för första gången på åttiotalet, 1986 då respondenten var 22 år respektive 1989 när respondenten var 15 år. Tre av respondenterna hade sin första myndighetskontakt på nittiotalet, 1991 samt 1995. Respondenterna var då 26 år, 18 år samt 22 år.

6.6.2. Bemötande och hjälp från socialtjänsten

Kontakten med socialtjänsten upplever de flesta som dålig. En respondent menar att han blivit kallt bemött och att han bara får hjälp när han inte vill ha det. En annan uttrycker att det hade varit bättre om han fick en klumpsumma med pengar, än lite varje månad och att socialtjänsten är: "Rent åt helvete". En tredje upplever att socialtjänsten inte gör mycket för att hjälpa och att det är likadant med andra myndigheter. En fjärde menar att han tycker illa om samhället och att bemötandet från socialtjänsten "Alltid är kasst". En femte menar att bemötandet från socialtjänsten "Är rena skämtet, en fullständig katastrof" då de har låst in honom på ungdomsanstalter utan behandling. Hans åsikt är att LVM-hemmen endast är inlåsning och att det inte heller där är någon behandling. Han menar vidare att det är för lång tid med LVM i 6 månader, då det inte fyller någon funktion. Respondentens åsikt är att socialtjänsten borde satsa mer på externa placeringar, då de inte alls kan erbjuda samma behandling på hemmaplan. Enligt respondenten handlar allt om ekonomi. Hans åsikt är att socialtjänsten har för kortsiktigt tänkande och att Helsingborg är den värsta staden att söka hjälp i, då de kan avbryta behandlingen för att de påstår sig kunna tillgodose den på hemmaplan. En annan respondent talar om att han just nu har en perfekt socialekreterare. Han berättar dock om att han tidigare hade en socialekreteraren som han blev arg på, vilket bidrog till att han fick avslag. Han menar vidare att socialtjänsten hela tiden byter socialekreterare, vilket gör att han upplever att han inte hinner lära känna dem. Respondentens åsikt är att socialekreterarna ska ha fokus på att ge honom ett boende, att en fungerande socialtjänst ska kunna ge punktinsatser samt att socialtjänsten inte ska bry sig, utan vara förstående och inte krossa möjligheter.

Cirka fyra femtedelar de personer som har ett blandmissbruk och har haft kontakt med socialtjänst, uppger att den varit negativ. Resterande uppger att hjälpen är splittrad.

6.6.3. Bemötande och hjälp från andra myndigheter (som sjukvård, kriminalvård etc.)

Enligt respondenterna är hjälpen från andra myndigheter mest negativ. Den kan dock vara positiv, då de menar att vissa lyssnar, men andra inte.

6.7. Övrig information respondenterna valt att föra fram i intervjuerna

6.7.1. Personer med narkotikaproblem

En respondent menar att: ”Jag kan lägga allt på hylla och göra det som är viktigt”. Han berättar vidare att: ”Det finns en glädje i att bruka - på en lagom nivå” samt att han inte ångrar en dag i livet, då han har lärt sig något av allt. En annan av respondenterna berättar att droger var kul ett tag, men att det sedan blev ”djävulens redskap” och anledningen till att han fortsätter att ta droger, är för att hålla sig smärtfri. En tredje uppger att socialbidraget inte räcker till, vilket gör att han ”tvingas vara kriminell”. Han menar vidare att: ”Kan man inte fixa fram pengar, så kan man inte knarka”. En av respondenterna menar att: ”Jag följer den rätta vägen för mig, för att ge något tillbaka till samhället, föreläser jag till exempel för ungdomar”. Han menar vidare att han har lärt sig mycket under resans gång och att: ”Vi är både onda och goda inom oss, men att vara god, är ett val vi gör”. När han pratar om att sluta missbruka, menar han på att: ”Sluta missbruka, är som att lära en gammal hund att sitta - ska det gå så måste det vara ett jävligt fint ben.” En annan respondent menar att: ”När man bor som vi gör, är det svårt att leva drogfritt”. Några av respondenterna menar att de haft drogfria perioder då de arbetat och även idag skulle kunna leva drogfritt om de haft en sysselsättning.

6.7.2. Personer med alkoholproblem

En av respondenterna menar att det skrämmer honom att se unga dricka alkohol, då han vet att det snabbt kan gå utför. En annan uttrycker det som att han måste dricka för att "överleva". En tredje respondent menar: "Jag känner mig själv bäst och vet vad jag behöver för hjälp". Anledningarna till att de vill förändra sina liv är varierande, men de uttrycker att de är trötta på det liv de lever. Några av dem uppger att det är på grund av fysiska besvär och sjukdomar som gör att de måste förändra sina liv. Respondenterna som uttryckt att de vill förändra sina liv, har oftast påbörjat någonting som de tror kommer att leda till ett alkoholfritt liv. En av respondenterna berättade att han skulle börja ha praktik några timmar om dagen. Han uttryckte att: "Det är bra för då dricker jag i alla fall inte under de timmarna".

6.7.3. Personer med blandmissbruk

En respondent menar att han vill pausa med drogerna och ser det inte som svårt. En annan uppger att så länge han mår bra av det vill han fortsätta. En tredje menar på att vem som helst kan börja missbruka och att han gillar sitt liv, för annars hade han inte fått uppleva allt han upplevt. Han berättar dock om att många av hans vänner har dött av sitt missbruk. En fjärde respondent uttrycker att det är höga krav för att få lägenhet som missbrukare, då det ofta är nolltolerans: "Jag är en vuxen människa, så varför ska inte jag få ta en öl på krogen under en fotbollsmatch som alla andra".

6.8. Socialsekreterarna

Vi har valt att presentera socialsekreterarnas utsagor person för person samt strukturerat efter frågeställningarna, detta för att tydliggöra vilken socialsekreterare som sagt vad.

6.8.1. De viktigaste faktorerna för att en missbrukare ska kunna förändra sitt liv

IP1. Motivation, sysselsättning samt nykterhet

IP2. Att inse att man har ett missbruk (självinsikt), då det är dit klienten först måste komma. Att vara motiverad till att göra en förändring, det vill säga att klienten vill göra en förändring och har förmågan att göra det. Vissa klienter har diagnoser som kan sätta käppar i hjulet.

IP3. Gäller det klienten själv, behöver han en vilja, uthållighet och en vilja att titta på sig själv på ett annat sätt än tidigare. När det gäller samhället, är det att det finns resurser och behandling. För att bli drogfri, kan klienten behöva ”hela kittet” med behandling, bostad och sysselsättning. Oftast är det missbruket som klienten först måste börja arbeta med. När det kommer till hjälpen från socialtjänsten är det viktigt att ha en bra relation klient och socialsekreterare emellan. Socialsekreteraren ska ha engagemang och en förmåga att lyssna.

IP4. Vilja (motivation), stöd och att vinsterna med nykterhet framgår.

IP5. Att klienten har ett boende, en sysselsättning och en nykter umgängeskrets. Det är viktigt att ta avstånd från missbruksvänner.

IP6. Boende, deras egen motivation, samarbete med olika instanser och myndigheter samt sysselsättning i kombination med föreningsliv efter behandlingens slut.

IP7. Klienten måste först ha sina basala behov tillgodosedda (boende, mat i magen och trygghet). Klienten måste vara motiverad och vilja det själv, motivationen ska komma inifrån istället för att socialsekreterarna pressar på, då det sällan leder till en långsiktig lösning. Det är även viktigt med rätt insatser, att klienterna får rätt hjälp i rätt tid samt att insatserna bemöter alla de behoven klienten har. Det är därför viktigt med en bra grundutredning, så det framgår vilka behov som är viktigast att tillgodose först.

Undersökningen visar på att sex av sju socialsekreterare anser att motivation är en viktig faktor för att en människa ska kunna förändra sitt liv. Fem av socialsekreterarna menar att det är nödvändigt att klienten har en bostad för att en förändring ska kunna komma till stånd. När det gäller sysselsättning, är det fyra socialsekreterare som anser att det är en viktig del i arbetet mot en förändring. En socialsekreterare tar upp hur viktigt det är att socialsekreteraren och klienten har en bra relation sinsemellan. En annan menar på att det är av vikt att klienten tar avstånd från missbruksvänner.

6.8.2. Hur socialsekreterarna ser på hjälpen som socialtjänsten erbjuder till personer med drog- och alkoholproblem

IP1. Bra resurser, professionellt bemötande, etik, färre ärenden för att kunna göra mer i varje enskilt ärende samt kompetent chef och organisation.

IP2. Det är lite från fall till fall. I vissa svåra fall kanske hjälpen måste tas in utifrån, från exempelvis behandlingshem som har specialkompetens om samsjuklighet och liknande. Det kanske inte alltid är så att hjälpen kan komma lika snabbt som klienten önskar, då det är mycket handläggningstid och så vidare. Visst finns det ibland brister i hjälpen.

IP3. I Helsingborg har resurserna förändras mycket på grund av sparkrav, det hade varit bra om det fanns mer resurser. I Helsingborg arbetar socialtjänsten mycket med Housing first. Helsingborgs bostadssituation är inte den bästa och framför allt inte om en person har råkat hamna utanför ramarna. Det är köer till härbärgen och liknande, framför allt i vintertid. Förr skickade socialtjänsten många klienter på externa placeringar, vilket är jättedyrt. För att kunna ge så mycket som möjligt till var och en, håller socialtjänsten därför på att bygga upp behandlingslösningar på hemmaplan, vilket kommer bli bra för klienterna.

IP4. Kontinuiteten saknas ibland. Det är för lite tyngdpunkter på återfallsprevention och för svaga handlingsplaner. Vinsterna med nykterhet framgår inte alltid. Systemet med kontaktpersoner i öppenvård är jättebra.

IP5. I det stora hela är hjälpen från socialtjänsten tillräcklig. När direktiv kommer uppifrån att socialsekreterarna ska jobba med hemmaplanslösningar, kan det bli att socialsekreterarna försöker att trycka in alla klienter i samma form, vilket inte riktigt fungerar. Vissa klienter

behöver annan vård och hjälp. Klienterna får dock rätt så mycket hjälp i Helsingborg, då det faktiskt finns en hel del resurser på hemmaplan.

IP6. Socialtjänsten i Helsingborg har mycket att erbjuda. Socialtjänsten är i ett stramt ekonomiskt läge just nu, men gör klienten sitt, vad han eller hon behöver göra, kan socialsekreterarna göra sitt och på så sätt sammanstråla och hitta lösningar. Det kanske dock inte alltid är den lösningen klienten vill ha i ett initialt läge, utan det är kanske sådant som får komma senare. Har en människa varit inne i ett missbruk i tjugo år, kanske denne inte kan ha tanken att denne ska få ett arbete efter tre månaders behandling. Klienten får gå steg för steg, och då har Helsingborg de resurserna som krävs. Andra myndigheter får göra sitt också.

IP7. I de allra flesta fall är hjälpen från socialtjänsten tillräcklig. Ibland kan det dock vara så att människor kan behöva komma iväg på externa placeringar. Eftersom ekonomin inte tillåter att placera lika mycket som den har gjort tidigare, kan socialsekreterarna försöka för mycket på hemmaplan i vissa ärenden. Det innebär kanske att människor misslyckas, vilket inte handlar om att de inte är motiverade, utan mer att det kanske är fel insats i fel tid. Det är dock riktlinjer uppifrån från politiker och ledning att socialtjänsten ska jobba på det viset.

Flera socialsekreterare anser att hjälpen från socialtjänsten är bra, men att den har sina brister. En förklaring till detta kan vara sparkraven, vilket bidrar till att socialsekreterarna har många ärenden per person.

6.8.3. Vad socialsekreterarna skulle vilja satsa mer resurser på för att hjälpa klienterna

IP1. Tillnyktringsenhet, äldreboende för kroniker, utveckla arbetet med att se tidiga signaler, förebyggande arbete samt att privata företagare ska få möjlighet att ta emot praktikanter vid metadonbehandling.

IP2. Det är mycket egentligen, som att få mer pengar till att göra de individuella bedömningar som vissa klienter behöver. Vissa behöver extra mycket hjälp som kostar lite mer och det ska de kunna få. Det borde satsas mer på externa placeringar, så att det inte bara är hemmaplanslösningar som gäller eller ett visst koncept. Lite mer resurser till att hjälpa de som har det svårast, till exempel samsjuka, då det är svårt att behandla psykiatri tillsammans med ett missbruk.

IP3. Färre klienter för att kunna engagera sig mer, då tiden inte räcker till. Fler behandlingshem, mer resurser, fler bostäder samt mer hemmaplanslösningar.

IP4. Det är viktigt att redan innan behandlingsvistelsen tillsätta kontaktpersoner. Kontaktpersonen ska följa vården och utvecklingen hos missbrukaren och delta i behandlingskonferenserna. Resultatet blir att efter behandlingsvistelsen finns det en etablerad och trygg relation, vilket ger en bättre eftervård. Efter vården måste vara mer intensiv än vad den är nu. Missbruket måste ersättas av till exempel ett starkt fritidsintresse eller dylikt. Efter vården ska tydliggöra vinsterna med nykterhet och all positiv utveckling ska förstärkas. Sammanfattningsvis skulle det finnas mer resurser till en utvecklad eftervård.

IP5. Ett uppsökande team, då det är en hel del klienter som socialtjänsten inte kommer i kontakt med. Det är många klienter som håller sig borta från socialtjänsten, såsom uteliggare och de som har ett väldigt tungt missbruk. Det hade nog kunnat gynna dem om det funnits ett uppsökande team som inriktar sig just på de tyngsta missbrukarna. Fler boende behövs alltid, och det ska vara boende med bättre struktur än vad som finns idag. Exempel på ett boende skulle kunna var ett med riktig behandlingsinriktning, det vill säga som är mer som ett behandlingshem, i annan form än 12-steps modellen.

IP6. Fler lägenheter och en kaféverksamhet under socialtjänsten, till de klienter som påbörjat sin resa att bli nyktra. Det borde även satsas mer på något mer sysselsättningsprogram samt mer utbildning och högre kompetens till de som jobbar inom missbruksvården och socialtjänsten.

IP7. En större budget till externa placeringar, då vissa klienter behöver komma bort från stan. Det går inte att behandla alla människor på hemmaplan, då problematiken är så stor och skiljer sig så mycket mellan människor. En del har dubbelproblematik, vilket gör det svårare att klara sig på hemmaplan. Just nu håller socialtjänsten på att dra ner på boendena, så sådant som kan förbättras hemmavid, är att politikerna satsade lite mer på missbrukarnas situation. Det är svårt för en människa att få boende på egen hand när denne har skulder och är aktiv missbrukare. Det handlar om att tillgodose missbrukarnas basala behov, har de inte boende går det inte heller att arbeta med deras missbruk.

7. Analys

7.1. Anledningar till att en individ börjar missbruka

De flesta av brukarrespondenterna uppger att den vanligaste faktorn till varför de började använda droger och/eller alkohol, var på grund av deras umgänge. Det började ofta i ett festligt tillfälle, där de umgicks med äldre kamrater. De flesta uppger att det började som en ”rolig grej”, men att det snabbt gick utför och att de var fast i beroendet. Människorna med alkoholproblem, uppgav att de tog till alkoholen för att fly från verkligheten och känna trygghet. Både personer med narkotikaproblem och personer med ett blandmissbruk, uppger att de fått stryk hemifrån, som en anledning till att de börjat missbruka. Det är bland personerna med narkotikaproblem, vanligt att de inte tyckte om känslan av att vara alkoholpåverkad, vilket är en orsak till varför de gick vidare till droger.

Utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv, kan det tolkas som att de började missbruka på grund av den sociala samvaron med missbrukare (Nilsson, 1996:71). De har skapat sig en identitet som ”missbrukare”, genom att de umgicks med andra som använde droger. Att de nu befinner sig i en hemlös situation, kan vara ett resultat av samhällseliga stämplingar (Goldberg 1999:88), då de utvecklade en avvikarkarriär som missbrukare. Människor som blir stämplade till följd av att de ägnar sig åt aktiviteter som bryter mot samhällets normer, utestängs från det ”normala” samhället. Barn som växer upp i missbruksmiljöer, löper större risk än andra att utveckla en avvikarkarriär, då de är mer utsatta för negativa samhällseliga stämplingar (Goldberg 1999:88). Detta stämmer överens med de av respondenter som uppger att deras föräldrar missbrukade.

7.2. Att sluta missbruka

Att sluta missbruka är precis som Kristiansen (2000:143) menar, mycket mer än att bara sluta med droger. Det handlar om att lära sig behärska situationer de tidigare varit drogade i. Socialsekreterarna uttryckte vikten av att byta umgänge, det vill säga att bryta upp med missbruksvänner. Även några av de brukare vi intervjuade, poängterade att de behövde komma bort från sina nuvarande vänner, för att kunna leva ett drogfritt liv. Både socialsekreterare och brukare tar upp att det ibland kan vara nödvändigt med externa placeringar, för att kunna bryta missbruket.

7.3. Vad de behöver för att förändra sina liv

7.3.1. Bostad och sysselsättning

I vår undersökning visar det sig att cirka två tredjedelar av alla respondenterna önskade sig en bostad för att kunna förändra sina liv. 100 procent av personerna med alkoholproblem uppgav att de behövde en bostad för att en förändring i deras liv skulle kunna bli möjlig. En person med alkoholproblem, uppgav att det enda han behövde var en bostad, då det skulle bidra till att han blev nykter. En person med narkotikaproblem på härbärgat uppgav att: ”Det går inte att vistas här nykter” och att det var en orsak till att han ansåg att en bostad var av största vikt, för att han skulle kunna förändra sitt liv. Det var cirka två tredjedelar av människorna med narkotikaproblem, som ansåg att en bostad var nödvändigt för att en förändring i livet skulle komma till stånd. Den grupp som minst antal människor menade att en bostad var nödvändig för en förändring, var personer med ett blandmissbruk där endast cirka en tredjedel ansåg att en bostad vara en viktig faktor. Fem personer med narkotikaproblem, tre personer med alkoholproblem och två personer med blandmissbruk, tar upp sysselsättning som avgörande om de ska kunna hålla sig nyktra. Några av de hemlösa respondenterna, uppgav att de haft nykterhetsperioder då de haft arbete, och menade att så även skulle vara fallet om de fick en sysselsättning i dag. Det går att jämföra med socialsekreterarna, där fem av sju menar att sysselsättning är av väsentlig betydelse. En av socialsekreterarna uttrycker att: ”Missbruket måste ersättas av till exempel ett starkt fritidsintresse eller dylikt”. Detta stämmer även överens med vad en av brukarna vi intervjuade uttryckte: ”Att sluta missbruka, är som att lära en gammal hund att sitta - ska det gå så måste det vara ett jävligt fint ben.” En av brukarna vi intervjuade, berättade att han skulle börja ha praktik några timmar om dagen. Han uttryckte att: ”Det är bra för då dricker jag i alla fall inte under de timmarna”. Det kan ses som ett exempel på vikten av att ha någonting att göra på dagarna och att ha någonstans att bo, istället för att bara ”driva omkring” på stan. Heule, Knutagård & Swärd (2010) tar upp vikten av att ha en meningsfull sysselsättning och någonstans att bo.

Socialsekreterarna vi intervjuat, menar att det kan vara svårt att behandla människor med samsjuklighet, då de ofta behöver många olika typer av insatser. Det finns ingen människa som har slutat missbruka på grund av ett ekonomiskt bistånd, en ny lägenhet, ett nytt arbete eller någon likande isolerad insats. Detta kommer sig inte av att sådana åtgärder saknar betydelse, snarare tvärtom, då Knutagård (2009) menar att det är lönlöst att försöka få en

människa på fötter igen som till exempel saknar bostad. Som Blomqvist (2002:161) tar upp, är det en ensam kamp för att friföra sig från inre och yttre hinder för att ”bli den man är”. En brukare hoppas ideligen på att yttre förändringar ska kunna leda till inre. Vanliga kommentarer är: ”Bara jag får en ny bostad så jag kommer ifrån mina gamla kompisar så ordnar det sig”, ”Bara jag blir av med mina skulder så kommer jag att sluta missbruka”, ”Bara jag får ett jobb jag trivs med ska det gå bra”. Allt detta är återigen orsakstänkande, då brukarna tänker att yttre förändringar, direkt ska leda till inre. Det finns en risk att brukarna utnyttjar socialsekreterarna för att kunna bibehålla sitt sätt att tänka ”om jag bara får... kommer allt att bli annorlunda”.

Flera av socialsekreterarna och de flesta av brukarna, påpekar precis som Knutagård (2009: 289–290) att bostaden är en viktig del för att en människa ska kunna förändra sitt liv. Flera av dem tar även upp att arbetet hade underlättas om de hade fått mer resurser och färre ärenden. Det psykosociala arbetet är komplicerat och fyllt av överraskningar. Johansson (2006:158) menar att det därför krävs erfarenhet av socialarbetaren så att denne själv inte blir utbränd och börjar resonera i liknande orsakstermer; ”Om vi bara fick eller slapp... då skulle vårt klientarbete se helt annorlunda ut”. Risken för detta finns till exempel på ett socialkontor, där socialsekreterare förväntas fungera som måltavla för allt missnöje mot samhället som utsatta individer har utvecklat.

Rosengren (2003:68) menar på att det hos myndigheter och fastighetsägare finns en rotad förutfattad mening om att missbrukare inte kan sköta en lägenhet. Hon jämför orättvisheten i det med att det i Sverige finns ett stort antal dolda missbrukare som inte blir av med sina lägenheter. Hon anser att kraven och reglerna som de hemlösa måste underkasta sig om de skulle få en lägenhet, är orimliga att ställa på exempelvis medelålders människor som missbrukat under stora delar av sitt liv. Hon menar på att det är reglerna som många missbrukare inte klarar att leva upp till och att de därför tvingas bli hemlösa och så kallade socialt utstötta. Här kommer det fram hur svårt det kan vara för en individ som blivit stämplad som missbrukare att få bostad. En respondent uttrycker att det är för höga krav på nykterhet när de väl fått boende: ”Jag är en vuxen människa, så varför ska inte jag få ta en öl på krogen under en fotbollsmatch som alla andra”.

Enligt Socialhögskolan i Lund (2010) och Knutagård (2009) har försök visat att om det först ordnas lämpliga bostäder där de hemlösa trivs, kan det därefter arbetas med att försöka att lösa eventuella problem. Genom detta kan motivationen öka och en större vilja till behandling utvecklas. För dem som varit hemlösa en lång tid, kan det vara svårt att vidmakthålla motivationen för avgiftning och skötsamhet, då de ständigt uppehåller sig i missbruksinviderande miljöer och ständigt brottas med var de ska bo. Missbruket ligger nära till hands som ett substitut. En del människor kan behöva mer stöd och hjälp för att kunna fungera i ett boende, medan andra behöver mer anpassade boendialternativ, där deras livsföring kan normaliseras. Några av socialsekreterarna vi intervjuade, menar att samsjuklighet kan vara svårt att behandla och att det krävs specialistkompetens och särskilda boenden. En av socialsekreterarna tog upp Housing first som exempel på en hemmaplanslösning och att de långa köerna till härbärgena vintertid, genom detta skulle kunna undvikas.

Utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv, måste individen bryta kontakten med sina missbruksvänner för att kunna bli drogfri (Svensson, 1996:96–97), vilket även en socialsekreterare vi intervjuade påvisade. Sysselsättning kan öppna upp för nya erfarenheter och nya vänner som inte har missbruksproblematik. Samspelet med andra människor påverkar individen på olika plan, som känslor och tankar. Vid boende och sysselsättning, får de en grundläggande förutsättning för att ändra sitt beteende. Människan betraktar sig själv utifrån andras ögon, det vill säga att den allmänna uppfattningen om hemlösa som missbrukare, kan bidra till de hemlösas syn på sig själva. De flesta i undersökningen, menar att de vill förändra sina liv och leva ”ett normalt” liv, där bostad och arbete är centrala delar. Samhällets negativa reaktioner mot dem har varit en bidragande orsak till att de hamnat djupt nere i sitt missbruk och det kan därför vara svårt för dessa människor att ta sig ur missbruket. En annan bidragande orsak till att de befinner sig där de är, är valen de gjort i livet. Alla handlingarna vi gör, förutsätter ett val. Enligt Repstad (2004:86) väljer vi oftast att göra det vi är vana vid att göra, vilket inte alltid är en genomtänkt process. Individen kan då ses som styrd av vanor, seder och bruk. För att bibehålla ett drogfritt liv, krävs det ett långsiktigt arbete för att finna sin icke-missbrukaridentitet.

Socialsekreterarna poängterar hur viktigt det är att klienterna är motiverade för att en förändring ska kunna komma tillstånd. Det kan ställas i jämförelse med vad brukarna anser att de behöver för att kunna förändra sina liv, där majoriteten anser att få en bostad är

grunden. Några uttryckte att: ”Bara jag får en bostad, kommer resten att lösa sig”. Detta kan tolkas som att om klienterna inte har bostad, blir de inte motiverade att gå in i behandling, då de är osäkra på vad för slags boende de kommer att komma tillbaka till. Heule, Knutagård & Swärd (2010) menar att det finns grupper som står i färd med att skrivas ut från fängelser, sjukhus och behandlingshem, som saknar bostäder när de blivit utskrivna. Brukarna vi intervjuat uttryckte att om de inte är säkra på att de kommer få ett eget boende efter behandling, kan de känna att behandlingen är meningslös, då de efter den kommer att vistas med missbruksvänner, precis som tidigare. Detta resulterar många gånger i att de faller tillbaka i missbruket. SOU 2005:85 (sid. 41-42) menar på att personer med ett tungt missbruk, måste ha ett hopp om att förändring är möjligt och en tilltro till de egna möjligheterna att utvecklas samt en tro på att hjälpande insatser kan bidra till ett missbruksfritt liv. Efter behandling måste personerna kunna erbjudas bostäder och en meningsfull fritid, saknas dessa möjligheter är ofta andra insatser förgäves. Det går att jämföra med Housing first, där utgångspunkten är att missbrukarna först ska få en bostad för att sedan arbeta med sitt missbruk. Enligt Heule, Knutagård & Swärd (2010) är det viktigt att lyssna på personer som har egen erfarenhet av hemlöshet. De hemlösa ser det ur ett annat perspektiv och kan föra fram alternativa lösningar till det traditionella inom socialtjänsten med behandling först och sedan bostad. Housing first kan vara ett alternativ till kommunernas trappstegsmodell.

Flera av socialsekreterarna uppger ”motivation” som en viktig faktor för att missbrukare ska kunna förändra sina liv. För att socialtjänsten verkligen ska satsa på en klient, vill de sannolikt se att klienten har en äkta motivation, denna visas ofta då klienten går in i en behandling eller visar ”framfötterna” genom att avancera i trappstegsmodellen (Knutagård 2009:178). Socialtjänsten får då ”bevis” på att klienten verkligen vill förändra sitt liv och är mogen för en egen lägenhet. Då det råder lägenhetsbrist i Helsingborg, vill antagligen socialtjänsten vara säkra på att de satsar på ”rätt personer”, då det kan finnas andra personer som ”behöver bostäderna bättre”, det vill säga sådana som verkligen vill förändra livet och arbetar aktivt med det. Socialsekreterarna som menar på att motivationen är det viktigaste, kan riskera att inte ta hänsyn till de sociala villkorens inverkan på klienterna. När en individ är hemlös, lever de i samhällets ”lägsta skikt”, vilket då kan bidra till att de har svårt att ta tag i sitt missbruk och veta vilken ände de ska börja med. En av brukarrespondenterna menar på att: ”När man bor som vi gör, är det svårt att leva drogfritt”. Detta kan ses som en ”ond

cirkel”, då socialsekreterarna har krav på att brukarna ska vara motiverade redan innan insatser sätts in, medan brukarna vill att insatser som till exempel en bostad, ska vara ett första steg i arbetet mot en förändring.

Några av socialsekreterarna, önskar att de hade färre ärenden och mer tid till varje klient, för att på så sätt lära känna klienten och göra en ordentlig grundutredning om denne och dennes behov. För vissa passar det kanske att få ett eget boende först, för att sedan kunna ta tag i sitt missbruk, medan det för andra kanske krävs andra alternativ. Vissa klienter har varit hemlösa under många år, vilket gör att det kan vara svårt att vara redo att ta hand om en egen lägenhet. En socialsekreterare menar på att resurs- och tidsbrist kan leda till att socialsekreterare: ”Försöker att trycka in alla klienter i samma form, vilket inte riktigt fungerar”. Det är ett synsätt som inte är förenligt med att ha klienten i centrum. Detta går att tolka som att bedömningarna bör vara lika individuella som individerna är. Då det är utträtt vilka behov och mål klienten har, kan socialsekreterarna se vad som ska prioriteras först, att arbeta med missbruket eller att få bostad. Andra viktiga faktorer som är vanligt att brukarna uppger att de behöver för att kunna förändra sina liv, är att träffa en partner, bli av med skulder och att få komma bort från staden.

7.4. Bemötande och hjälp från socialtjänsten

7.4.1. Brukarnas utsagor om bemötandet och hjälpen

Brukarnas åsikter kring hjälpen och bemötandet från socialtjänsten är splittrad. De framför vikten av en bra relation, socialsekreterare och klient emellan. Många av brukarna uppger att de upplevt både bra och dåliga kontakter med socialtjänsten. Det är inte någon av grupperna som upplever att hjälpen från socialtjänsten enbart är bra. Detta kan grunda sig i att de befinner sig i en situation som hemlösa, då en del av dem anser att det är på grund av att de inte fått tillräcklig hjälp från socialtjänsten, som de är hemlösa. Majoriteten av personerna med alkoholproblem och personerna med ett blandmissbruk, upplever att hjälpen och bemötandet från socialtjänsten är negativ, medan majoriteten av personerna med narkotikaproblem, menar att hjälpen både kan vara positiv och negativ. Flera respondenter har uttryckt hur viktig relationen till socialsekreteraren är för att kontakten och hjälpen ska

uppfattas som positiv. Även vissa av socialsekreterarna uppger att hjälpen är splittrad, då de uttrycker en önskan om mer tid till varje klient, för att på djupet kunna utreda deras situation. I socialsekreterarnas utsagor, går det dock att se att de generellt är positiva till hjälpen de kan erbjuda.

7.4.2. Brukarinflytande

Flera av brukarrespondenterna tar upp att de inte upplever att socialsekreterarna bemöter dem utifrån ett brukarperspektiv. Ett exempel på detta är då en respondent vill att socialsekreteraren ska ta ut datorn i parken och där möta sina klienter, för att på så sätt se hur de hemlösa har det i sitt dagliga liv. En annan menar på att socialsekreterarna är ”Så styrda i sitt arbete att de inte kan göra bra saker och att de är helt inkörda på sin byråkrati”. De som uttrycker att de nu har en bra socialsekreterare, menar att det är viktigt med en bra relation för att få hjälp. Även socialsekreterarna menar på att det är viktigt med en bra relation för att kunna möta klienten. Det är klienternas erfarenheter som ses som en viktig kunskapskälla för hur besluten ska tas samt att klienterna kan påverka sin situation genom att de inte längre ses som passiva mottagare av vården. De flesta av socialsekreterarna tar upp att det är viktigt med individuella bedömningar och de önskar att det fanns mer pengar och resurser för att kunna hjälpa klienterna på bästa sätt.

I jämförelse mellan bemötandet och hjälpen från socialtjänsten och härbärgat, var i stort sett alla brukarrespondenterna positiva till härbärgat. De upplevde att personalen ville deras bästa och en av respondenterna uttryckte att: ”Jag är skyldig dem mycket på många sätt. I dagens samhälle finns det inte så många som gör det de gör. De har väldigt goda hjärtan”.

Det visar sig i undersökningen att det som socialsekreterarna vill ha för att bättre kunna hjälpa klienterna, är en större budget för att därmed kunna satsa på exempelvis externa placeringar och fler boenden. Några påpekar även att arbetet skulle underlättas om de hade färre ärenden. Enligt Oscarsson (2006:33) ska socialarbetarna se till klientens livsomständigheter när det kommer till val av insatser. Klienternas åsikter kring insatsernas effektivitet och deras vidare livsomständigheter, måste lyftas fram.

8. Slutdiskussion

Vi har under intervjuerna upplevt att många av brukarna vill förändra sina liv, men att de kanske inte alltid är riktigt införstådda med vad som kommer att krävas av dem för att lyckas. Tron på att en viss händelse ska förändra allt, är stark. Det blir en ond cirkel när brukarna tycker att socialtjänsten ska göra mer för dem och socialsekreterarna menar att brukarna måste jobba mer aktivt med sitt missbruka för att en förändring ska kunna ske. Vilken hjälp som brukarna behöver för att kunna förändra sina liv, tror vi är individuellt. Det finns ingen exakt mall för hur hjälpen ska se ut, utan det krävs att socialsekreterarna och brukarna samarbetar för att hitta den bästa lösningen. Med det menar vi att det är viktigt att socialsekreterarna lyssnar på klienterna och tar hänsyn till deras åsikter och erfarenheter. Det går inte alltid att tillgodose klientens önskningar, socialsekreterarna måste använda sig av sin erfarenhet och sin professionalitet för att hitta rätt insatser för individen. För att kunna hjälpa en människa är det viktigt att kunna se personen bakom missbruket.

Vi har efter våra intervjuer, fått uppfattningen om att bostaden är en grundläggande förutsättning för att kunna sluta missbruka. Har en person inte själv varit hemlös och/eller tung missbrukare, går det nog inte att till fullo förstå vad det innebär att leva ett sådant liv.

För att synligöra sin situation för socialtjänsten, måste brukarna vara villiga att ha en regelbunden kontakt med socialsekreteraren. Är brukarna inte tillmötesgående, kommer inte socialsekreteraren kunna arbeta utifrån ett brukarperspektiv, då denne inte har möjlighet att ta del av brukarens egna åsikter om vad för hjälp denne behöver. Eftersom både brukarna och socialsekreterarna tar upp relationen som viktig i arbetet mot förändring, kan vi se att det också är bådadas ansvar för att kontakten ska fungera.

Det går att se likheter mellan respondenternas utsagor till varför de började missbruka. Umgänget har varit en betydelsefull faktor till varför de valde att prova på droger eller alkohol. När de ska sluta, måste de bryta sig loss från de vänner de under ett helt liv har skaffat sig. Brukarna måste ”på äldre dar” starta om sitt liv på nytt, vilket bland annat innebär nya vänner och att lära sig de ”sociala koderna” i ett ”normalt” samhälle. Att starta om helt på nytt, med eventuella skulder och fängelsedomar i bagaget, kräver stort engagemang och motivation från brukaren. När individen bestämt sig för att förändra sitt liv, kan relationen till

socialsekreteraren inledningsvis vara en avgörande faktor, då denne kan stötta klienten och hjälpa till med att ordna boende, behandling etc.

Då brukarna tar upp att boendet är en viktig del för att kunna förändra sina liv, anser vi att det är positivt att det finns andra alternativ än trappstegsmodellen. I vår undersökning framgår det att många behöver en tvär brytning från missbrukarlivet. Bostaden blir då en viktig del för att kunna förändra livet och därför krävs det att de får ett boende innan de börjar arbeta med sitt missbruk. I dagens samhälle är boendet något som utåt representerar en viss status. De som inte har ett boende, hamnar utanför samhällets ramar och glider allt längre ifrån ett ” normalt liv”. Boendet kan vara en viktig symbol för att klara sig själv. I Sverige är det en norm att ha någonstans att bo. De som inte har detta, stämplas som avvikare, vilket kan leda till en person går ner i ett djupare missbruk.

Boendet, men även en individs sysselsättning, är faktorer som definierar vem en person ”är”. För att kunna hålla sig ifrån att missbruka, är det av vikt att fylla vardagen med andra saker än att införskaffa droger. En sysselsättning kan medföra att individen under några timmar kommer ifrån ”missbruksvardagen”, vilket kan leda till att de får nya kontakter och minskar intaget av drogen, då de upptäcker andra aspekter av livet. För att bibehålla en drogfrihet, anser vi att boende och sysselsättning kombinerat, är väsentliga faktorer. Detta stämmer överens med socialsekreterarnas och brukarnas utsagor. Det är dock vägen till drogfriheten de inte är riktigt eniga om.

Bostad, drogfria vänner och arbete kan ses som viktiga beståndsdelar för att en förändring ska bli möjlig. Vi ställer oss frågande till hur lätt det är att förändra sitt liv utan de faktorerna. Kommunernas boendetrappor tas upp av Knutagård (2009:168), som menar att trappstegsmodellen är ett hinder mot att minska hemlösheten. Kraven som ställs på de hemlösa i en trappstegmodell, kan ses som orimliga eftersom ny forskning (Lunds Universitet, 2010, Knutagård, 2009:168) menar på att den modellen inte fungerar. Då en av socialsekreterarna vi intervjuade, tog upp Housing first, är vår förhoppning att detta är början till ett nytt synsätt inom socialtjänsten.

9. Referenser

9.1. Litteratur

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.

Blomqvist, Jan (2002) *Att sluta med narkotika – med eller utan behandling*. Stockholm Forsknings- och utvecklingsenheten, Stockholms stad

Fri från missbruk; [Regeringes] åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2009. (2009). Stockholm; Regeringskansliet

Goldberg, Ted (2000). *Narkotikan avmystifierad: ett psykosocialt perspektiv*. 2., omarb. uppl. Solna: Academic Publ. of Sweden

Goldberg, Ted (2005) *Samhället i narkotikan*. Solna: Academic Publishing of Sweden

Halvorsen, Knut (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Hilte, Mats (1996) *Avvikande beteende – en sociologisk introduktion*. Lund. Studentlitteratur

Hübner, Lena (2001). *Narkotika och alkohol i den allmänna opinionen*. Diss. Stockholm : Univ., 2001

Jenner, Håkan (1987). *Motivation hos missbrukare och behandlare: i ett pedagogiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Johnsson, Eva, Laanemets, Leili & Svensson, Kerstin (2000) *Narkotikamissbruk – debatt, behandling och begrepp*. Lund: Studentlitteratur

Johansson, Thomas (2006) ”Mötets många ansikten – när professionella möter klienter”. I Meeuwisse, Anna & Sunesson, Sune & Swärd, Hans, (red.): *Socialt arbete - en grundbok*. Stockholm, Natur & Kultur

Knutagård, Marcus (2009). *Skälens fångar [Elektronisk resurs]: hemlöshetsarbetets organisering, kategoriseringar och förklaringar*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2009

Kristiansen, Arne (2000). *Fri från narkotika: om kvinnor och män som varit narkotikamissbrukare*. Vaxholm: Bjurner och Bruno

Kristiansen, Arne (2009) Ett brukarperspektiv på dagens missbruksvård. I Missbruk och behandling. *Gamla problem – nya lösningar?* Socialtjänstforum – ett möte mellan forskning mellan forskning och socialtjänst. Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap.

May, Tim (2005). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Meeuwisse, Anna & Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red) (2006) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur

Mayers, David G. (2000). *Exploring social psychology*. 2nd ed Boston: McGraw-Hill

Nilsson, Björn (1996). *Socialpsykologi: utveckling och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Oscarsson, Lars (2006) Evidenskravet och socialt arbete. Skiss till en strategi för forskning och praktik. *Socionomen* nr 4/2006

Repstad, Pål (2004) *Sociologiska perspektiv – i vård, omsorg och socialt arbete*. Studentlitteratur: Lund

Rosengren, Annette (2003). *Mellan ilska och hopp: om hemlöshet, droger och kvinnor*. Stockholm: Carlsson i samarbete med Stockholms stadsmission

Att sluta missbruka: en integrering av pedagogisk, psykosocial och psykoterapeutisk behandling av missbruk. 1. uppl. (1992). Stockholm: Socialstyr.

Solarz, Arthur (1990) *Vem blir drogmissbrukare*. Brå rapport 1990:3. Brottsförebyggande rådet, 1990. Produktion Allmänna Förlaget/Libergraf

SOU 2005:82 *Personer med tungt missbruk- stimulans till en bättre vård och behandling. Betänkande av utredningen om vårdöverenskommelse om missbrukarvården*. Stockholm

Svensson, Bengt (1996). *Pundare, jonkare och andra: med narkotikan som följeslagare*. Diss. Lund : Univ.

Svensson, Kerstin & Johnsson, Eva & Laanemets, Leili (2008). *Handlingsutrymme. Utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur

Åberg, Jonas (1984). *Motkrafter: om konsten att avbryta missbruk*. Älvsjö: Skeab

Åhs, Stig, Svanström, Leif & Stenberg, Leif (1991). *Fångarna i välfärdssamhället: kriminalitet, drogmissbruk och prostitution*. Stockholm: Tiden

9.2. Internetkällor

Skåne-UNO (2004) (2010-04-08)

<http://www.helsingborg.se/templates/StandardPage.aspx?id=36279&epslanguage=SV&epslanguage=SV>

Regeringskansliet (2010-04-12)

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/2395>

Heule, Knutagård & Swärd (2010-05-04)

<http://www.soch.lu.se/forskning/forskningsprojekt/hemloeshet/hemloeshetsakademien---fraagor-och-svar>

Lunds Universitet (2010-05-04)

<http://www.soch.lu.se/forskning/forskningsprojekt/hemloeshet/hemloeshetsakademien---fraagor-och-svar>

Kristiansen och Svensson (2010-05-05)

http://www.idunn.no/ts/nsa/2005/03/en_nedrustad_narkomanvard_ur_brukarnas_perspektiv

Fri från missbruk Regeringens åtgärdsprogram för alkohol- narkotika-; dopning och tobakspolitiken 2009. (2010-05-06)

<http://www.can.se/documents/CAN/alkohol-och-narkotika/10/AoN-nr1-10-Bostad-forst-ett-innovativt-forsok.pdf>

Werner, Pamela (2010-05-21)

<http://www.vr.se/etik/etikprovning/forskningpamanniskor.4.2d2dde24108bef1d4a8800077.html>

© 2009 Pathways to (2010-05-21)

http://www.pathwaystohousing.com/content/housing_and_services

9.3. Artiklar

Fitzpatrick, Colleen (2004) *HOUSING FIRST' BECOMING THE STANDARD MODEL FOR HOMELESS POPULATIONS*. Alcoholism & Drug Abuse Weekly; 10/25/2004, Vol. 16 Issue 41, p1-3, 3p

Stefancic, Ana & Tsemberis, Sam (2007) *Housing First for Long-Term Shelter Dwellers with Psychiatric Disabilities in a Suburban County: A Four-Year Study of Housing Access and Retention* The Journal of Primary Prevention 2007 Nummer 3 265-279

Tsemberis, Sam (1999) "From Streets to Homes: an Innovative Approach to Supported Housing for Homeless Adults with Psychiatric Disabilities". *Journal of Community Psychology*, 27 (2): 225–241.

HOUSING INTERVENTION FOR HOMELESS ALCOHOLICS LEADS TO COST SAVINGS (cover story). The Brown University Digest of Addiction Theory & Application; Aug2009, Vol. 28 Issue 8, p1-7, 3p

PRIORITIZING HOUSING OVER TREATMENT FOR HOMELESS ALCOHOLICS YIELDS PROGRESS. Alcoholism & Drug Abuse Weekly; 4/6/2009, Vol. 21 Issue 14, p1-6, 4p

Bilaga 1

Intervjufrågor till socialsekreterare

1. Nämn de tre viktigaste faktorerna för att en missbrukare ska kunna förändra sitt liv
2. Hur ser ni på hjälpen missbrukarna får från socialtjänsten, är den adekvat, tillräcklig?
Om inte, vad skulle man annars behöva utveckla (exempelvis i hjälpen och arbetet)?
3. Om ni fick mer resurser vad skulle ni vilja satsa det på, för att hjälpa klienterna?

Bilaga 2

Intervjufrågor till brukarna

Bakgrundsfaktorer:

Ålder?

Använder du alkohol och/eller narkotika?

I så fall, hur länge?

Bostadssituation?

Sysselsättning? Tidigare och nu – arbete och utbildning.

1. Nämn de tre viktigaste faktorerna till att du började använda alkohol och/eller narkotika?
2. Vill du ha ett annat liv? Det vill säga, förändra det och leva drogfritt?
3. Om svar ja på fråga 2, nämn de tre viktigaste faktorerna för att du ska kunna förändra ditt liv.
4. Får du hjälp av samhället? Av vem?
5. Hur upplever du hjälpen och bemötandet från socialtjänsten?
6. Hur upplever du hjälpen och bemötandet från andra myndigheter och hjälpinstanser (till exempel inom sjukvården)?
7. När fick du för första gången kontakt med myndigheter eller andra hjälpinstanser på grund av missbruk?
8. Hur upplever du bemötandet och hjälpen från härbärgat?